

GÖTEBORGS UNIVERSITET

IUP-deckaren
- en nervpirrande resa genom lärandet

Sandra Forsberg och Eva Arvidsson

LAU370

Handledare: Agneta Simeonsdotter

Examinator: Pia Williams

Rapportnummer: HT08-2611-002

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: IUP-deckaren – en nervpirrande resa genom lärandet

Författare: Sandra Forsberg och Eva Arvidsson

Termin och år: Hösten 2008

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Agneta Simeonsdotter

Examinator: Pia Williams

Rapportnummer: HT08-2611-002

Nyckelord: Individuella utvecklingsplaner, IUP, metakognition, samarbete och kommunikation mellan pedagoger, elever och föräldrar samt sociokulturellt lärande.

Sammanfattning:

Individuella utvecklingsplaner [IUP] är ett relativt nytt begrepp som kom in i skolans värld år 2006. Skolverkets Allmänna råd och kommentarer (Skolverket, 2008) beskriver syftet med IUP och ger anvisningar om hur man kan skriva en IUP, vilka delar den ska innehålla, med mera.

IUP skrivs under ett utvecklingssamtal. Både pedagog, elev och förälder ska delta och samarbeta för att elevens utvecklingsplan ska bli ett stöd och en hjälp för eleven att nå målen. IUP ska alltså vara ett redskap som beskriver vilket stöd eleven behöver, vilka studietekniker som är mest framgångsrika för eleven och vilken hjälp skolan och hemmet kan bidra med.

Vårt övergripande syfte med examensarbetet är att få en ökad förståelse för individuella utvecklingsplaners innebörd i skolan. Vi vill belysa IUP utifrån de tre olika parter som är delaktiga i processen: pedagoger, elever och föräldrar samt likheter och skillnader i deras uppfattningar om IUP. Vi vill också undersöka hur IUP kan stödja och främja elevens utveckling i skolan och dess arbete. Utifrån olika teoretiska perspektiv vill vi problematisera begreppet individuella utvecklingsplaner och koppla det till styrdokumentet.

Frågeställning:

- Hur kan man via IUP utveckla metakognitiva förmågor hos eleverna, enligt enkätsvaren?
- Hur stämmer uppfattningarna i enkätsvaren gällande IUP överens med det sociokulturella förhållningssättet?
- Stämmer IUP:s grundtankar, styrdokumentet samt Lpo 94 överens med svaren från enkäterna?
- Hur kan IUP främja elevernas skolgång?

Vi har använt oss av kvalitativa enkäter med kvalitativa inslag i form av följdfrågor eller öppna frågor. Enkäterna har delats ut till pedagoger, elever och föräldrar från två olika klasser, skolår 4 och skolår 6.

Resultatet visar en spridd uppfattning av begreppet IUP. Dock anser flertalet av informanterna att en IUP är meningsfull för elevernas lärande. Utifrån enkäterna kan vi också tydligt se att ett gott samarbete mellan pedagoger, elever och föräldrar är grogrunden för att en meningsfull IUP ska författas.

Förord

Vår avsikt med denna studie är att skapa en större förtrogenhet med användningen av IUP i skolan. Studien har gjort att vi vidgat vår syn på IUP både från ett elev-, föräldra- och pedagogperspektiv. Vår ökade förståelse ger oss större möjlighet att skapa en meningsfull IUP som stödjer elevens utveckling.

Vi hoppas också att andra inom skolvärlden kommer ta del av vår studie och känna att den innehåller värdefulla insikter att ta med in i yrkeslivet.

Vi vill tacka vår positiva handledare Agneta Simeonsdotter för de råd och stöd hon har gett oss under arbetets gång.

Vi vill också tacka Kicki Nielsen, Annika Arvidsson, Agnes Orstadius och Emma Johansson för deras hjälp att korrekturläsa vår uppsats.

Eva Arvidsson & Sandra Forsberg
Göteborg, 081218

Innehållsförteckning

1. Inledning	7
1.1 Syfte, frågeställningar	7
1.1.1 Avgränsningar	7
1.2 Begrepp	8
1.2.1 Individuella utvecklingsplaner, IUP	8
1.2.2 Det sociokulturella perspektivet	8
1.2.3 Metakognition	9
1.2.4 Pedagog	9
1.2.5 Lärande	9
2. Forskningsfält	10
2.1 Individuella utvecklingsplaner, IUP	10
2.1.1 Grundskoleförordningen	10
2.1.2 Skolverkets Allmänna råd och kommentarer	11
2.1.3 Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet	12
2.1.4 IUP och sekretess	13
2.2 Lärandeteorier	13
2.2.1 Det sociokulturella perspektivet	13
2.2.2 Metakognition	15
3. Metod	17
3.1 Studiens etiska hänsyn	17
3.2 Enkäter som metod	18
3.3 Urval och bortfall	18
3.4 Studiens tillförlitlighet	19
4. Resultat	21
4.1 Syfte och uppfattning	21
4.2 Förberedelse och delaktighet	23
4.3 Styrdokument och mål	25
4.4 Kontinuerlig användning	28
4.5 Meningsfullhet	29
4.6 Sammanfattning av resultatet	31

5. Slutdiskussion	32
5.1 Sammanfattat resultat av analysen.....	32
5.1.1 Hur stämmer uppfattningarna i enkätsvaren gällande IUP överens med det sociokulturella förhållningssättet?.....	32
5.1.2 Hur kan metakognitiva förmågor utvecklas med hjälp av IUP?	33
5.1.3 Hur stämmer IUP:s grundtankar överens med styrdokumentet samt Lpo94 enligt våra enkätsvar?.....	35
5.1.4 Hur kan IUP främja elevens skolgång?	37
5.2 Kritisk av vår studie	38
5.2.1 Forskningsprocessen.....	38
5.2.2 Metoddiskussion.....	39
5.3 Förslag till vidare forskning	40
5.4 Slutord	41
6. Litteratur, källor och material	42
6.1 Referenslista	42
6.2 Enkäter.....	43
6.3 Bilagor	44
6.3.1 Bilaga 1 Elevenkät.....	44
6.3.2 Bilaga 2 Föräldraenkät.....	46
6.3.3 Bilaga 3 Pedagogenkät.....	49
6.3.4 Bilaga 4 Missiv brev	54

1. Inledning

Individuella utvecklingsplaner [IUP] är ett relativt nytt begrepp som kom in i skolans värld år 2006. Skolverkets Allmänna råd och kommentarer (Skolverket, 2008) beskriver syftet med IUP och ger anvisningar om hur man kan skriva en IUP, vilka delar den ska innehålla, med mera.

IUP skrivs under ett utvecklingssamtal. Både pedagog, elev och förälder ska delta och samarbeta för att elevens utvecklingsplan ska bli ett stöd och en hjälp för eleven att nå målen. IUP ska alltså vara ett redskap som beskriver vilket stöd eleven behöver, vilka studietekniker som är mest framgångsrika för eleven och vilken hjälp skolan och hemmet kan bidra med.

Att titta tillbaka på sitt barns IUP och kunna stödja sitt barn i de mål som där satts upp, är inte helt enkelt. Eller att som elev få en överblick och förståelse för sitt eget lärande. Det krävs bland annat förberedelse, tydlighet och struktur. Ett trepartsamtal där förståelsen för kursplanernas mål samt läroplanens mål fokuseras ger ett mer meningsfullt utvecklingssamtal och IUP.

1.1 Syfte, frågeställningar

Vårt övergripande syfte med examensarbetet är att få en ökad förståelse för individuella utvecklingsplaners innebörd i skolan. Vi vill belysa IUP utifrån de tre olika parter som är delaktiga i processen: pedagoger, elever och föräldrar samt likheter och skillnader i deras uppfattningar om IUP. Vi vill också undersöka hur IUP kan stödja och främja elevens utveckling i skolan och dess arbete. Utifrån olika teoretiska perspektiv vill vi problematisera begreppet individuella utvecklingsplaner och koppla det till styrdokumentet.

Det övergripande syftet har lett fram till följande frågeställningar:

- Hur kan man via IUP utveckla metakognitiva förmågor hos eleverna, enligt enkätsvaren?
- Hur stämmer uppfattningarna i enkätsvaren gällande IUP överens med det sociokulturella förhållningssättet?
- Stämmer IUP:s grundtankar, styrdokumentet samt Lpo 94 överens med svaren från enkäterna?
- Hur kan IUP främja elevernas skolgång?

1.1.1 Avgränsningar

IUP-dokumentationen innehåller ofantligt många delar. I studien har vi begränsningar oss till vissa områden för att kunna hålla oss inom examensarbetets tids- och storleksram. Delarna vi valt att fördjupa oss inom finns beskrivna i syftet. Nedan beskriver vi kort avgränsningarna vi har gjort.

Inom begreppet IUP ryms förberedelser så som exempelvis portfolio, en slags dokumentation över elevens lärande utveckling. I Allmänna råd och kommentarer (Skolverket, 2008) talas mycket om dokumentation och att den ska ligga till grund för utvecklingssamtalet. Moreau

(Moreau & Wretman, 2006) ger flera exempel på hur man kan arbeta med dokumentation kopplat till IUP (s.36-49). Även Ellmin (2006) tar upp och nämner sambandet mellan IUP, utvecklingssamtal och portfolio, han kallar det, den oslagbara treenigheten. Vi har dock valt att inte gå djupare in på begreppet dokumentation än så här, då vi anser att det finns alltför mycket att ta upp om detta som inte hade rymts i detta examensarbete.

Även ett gemensamt yrkesspråk är viktigt att ha/sträva efter i dokumentationen av IUP. IUP får inte vara av värderande eller kränkande art (Skolverket, Allmänna råd och kommentarer, 2008). Yrkesspråket kan underlätta förståelsen av IUP pedagoger emellan vid till exempel överlämnanden och klassbyten. Det kan dessutom skapa en ökad förståelse hos eleverna och föräldrarna om pedagogerna använder ett gemensamt språk. Det finns emellertid också en risk att det skapar förvirring: om pedagogerna talar med ett språk som elever och föräldrar inte förstår uppstår lätt missförstånd och förtroendet för varandra kan minska (Colnerud & Granström, 2007, kap 3). Även i Allmänna råd och kommentarer (Skolverket, 2008) kan man läsa att pedagogerna på skolan ska utveckla ett sakligt och gemensamt språk för att underlätta dokumentationen.

I och med det internetbaserade samhället vi idag lever i har vissa skolor valt att använda olika portaler på internet. Unikum (www.unikum.se, 081201) och School Soft (www.schoolsoft.se, 081201) är två exempel på portaler där elever, föräldrar och pedagoger kan kommunicera och dokumentera IUP med mera. Eftersom de skolor vi delat ut enkäterna till inte använder någon av dessa portaler har vi valt att inte ta med elektroniska IUP (e-IUP) i vårt arbete.

Från och med 1 juli 2008 ska alla skolor i samband med utvecklingssamtal och IUP skriva skriftliga omdömen i samtliga ämnen (Utbildningsdepartementet, En individuell utvecklingsplan med skriftliga omdömen, 2008). Skolorna där vi lämnat enkäterna arbetade med att ta fram en mall för de skriftliga omdömena. De hade därför ännu inte börjat använda skriftliga omdömen vid den tidpunkt som vi besökte dem.

1.2 Begrepp

Här följer förklaringar över några av de begrepp som vi kommer att använda.

1.2.1 Individuella utvecklingsplaner, IUP

Alla elever inom skolan ska ha en *individuell utvecklingsplan* som skrivs av pedagogen tillsammans med elev och föräldrar. Fortsättningsvis kommer begreppet individuell utvecklingsplan förkortas till IUP.

1.2.2 Sociokulturella perspektivet

Det sociokulturella perspektivet tar sin utgångspunkt i Lev Vygotskijs (1896-1934) tankar under 1920- och 1930-talen i dåvarande Sovjetunionen (Säljö, 2000, s.48). Perspektivet har blivit framgångsrikt som pedagogisk teori i den svenska skolan och dess huvudbudskap är att människor lär tillsammans med och av varandra. Den kulturella kontexten människan befinner sig i påverkar hur och vad vi lär oss. Skolans styrdokument är inspirerade av det sociokulturella perspektivet.

1.2.3 Metakognition

Enligt Nationalencyklopedin (www.ne.se) definieras metakognition ”medvetenhet om eller förståelsen av den kunskap man har, en förståelse som kan komma till uttryck antingen genom effektiv användning av kunskapen eller genom förmågan att verbalt beskriva den”.

Att ha en utvecklad metakognitiv förmåga innebär att man kan tänka över sitt eget tänkande. I skolsammanhang är denna förmåga framgångsrik eftersom eleven då har insikt i vilka förutsättningar som påverkar och medverkar till att hon/han lär sig på bästa sätt.

1.2.4 Pedagog

I studien har vi använt begreppet pedagog, som kan likvärderas med lärare. Eftersom skolans värld inbegriper likväl lärare som fritidspedagoger, specialpedagoger, rektorer och resurspedagoger valde vi det vidare begreppet pedagog.

1.2.5 Lärande

Enligt Lpo 94 ska lärandet ske i så väl teoretisk som praktisk anda. Språket och kommunikation är grunden för lärande och också grunden för att kritiskt kunna granska fakta. Lärandet och kunskap hänger tätt ihop och enligt Lpo 94 är fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet de kunskapsformer som undervisningen ska syfta på samt innehålla (Skolverket, Lpo 94, s.5-6).

2. Forskningsfält

I valet av litteratur har vi sökt på bibliotekets databas om litteratur angående IUP. Vi har då fått fram böcker, avhandlingar och uppsatser. I valet av dessa har vi i första hand utgått från böcker och avhandlingar med ett vetenskapligt perspektiv, det som Stukát (2005) benämner som tyngre källor (s.23). Vi har använt oss av litteratur och författare vi mött under tidigare kurser på Lärarutbildningen, samt genom information på internet, till exempel på Skolverkets hemsida (www.skolverket.se).

2.1 Individuella utvecklingsplaner, IUP

Den individuella utvecklingsplanen startades i form av ett uppdrag Regeringen gav till Skolverket. Uppdraget var att författa de ”Allmänna råden och kommentarer för IUP”. Begreppet IUP användes dock från statligt håll första gången i ”Elevens framgång skolans ansvar” (Ds 2001, s.19) och författades av en expertgrupp inom Utbildningsdepartementet, som utsetts efter att den dåvarande regeringen presenterat en utvecklingsplan för förskola, skola och vuxenutbildning. Syftet var att man ville stödja ökad uppfyllelse av målen i skolan (Ds 2001).

2.1.1 Grundskoleförordningen

Från den första januari 2006 skall alla grundskolor enligt grundskoleförordningen (SFS 1994: 1194) upprätta individuella utvecklingsplaner (IUP) för sina elever, i samband med utvecklingssamtal. Pedagogen ska tillsammans med eleven och dess vårdnadshavare upprätta en framåtsyftande individuell utvecklingsplan som beskriver hur eleven tillsammans med sin pedagog och sina föräldrar ska gå tillväga för att, så långt som det är möjligt, utvecklas och nå de mål som finns uppsatta i läroplanen (Grundskoleförordningen, SFS 1994: 1194).

Den första juli 2008 trädde ytterligare en ändring i kraft i grundskoleförordningen (SFS 1994: 1194): den individuella utvecklingsplanen skulle inte längre enbart vara framåtsyftande utan även innehålla skriftliga omdömen i samtliga ämnen. Dessa skriftliga omdömen är tänkta att beskriva elevens kunskapsutveckling i varje ämne, jämfört med de uppställda kursplansmålen (Utbildningsdepartementet, En individuell utvecklingsplan med skriftliga omdömen, 2008). Utbildningsdepartementet skriver vidare att den information som vårdnadshavaren får ofta upplevs som otydlig. De påpekar att pedagogerna genom de skriftliga omdömena kan få möjlighet att uttrycka sig i mer betygslänkande former som en del i den individuella utvecklingsplanen, för att öka tydligheten. Hur denna information ska formas och vad den ska innehålla är upp till rektor och pedagoger på varje skola att besluta. På grund av att den ska anpassas till den specifika verksamheten och eleverna.

Enligt grundskoleförordningen ska alltså utvecklingssamtalet/IUP handla om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas. Denna utveckling av eleven ska då luta sig på en utvärdering som håller sig inom ramen för läroplanen samt kursplanerna (SFS 1994: 1194).

2.1.2 Skolverkets allmänna råd och kommentarer

Skolverkets Allmänna råd och kommentarer – den individuella utvecklingsplanen med skriftliga omdömen (2008) är rekommendationer till hur skolans författningar kan tillämpas, såsom lagar, förordningar och föreskrifter. Rådet anger hur man bör eller kan handla och avser att gynna en enhetlig rättstillämpning genom att påverka skolans utveckling i en viss riktning. Dessa råd bör alltså följas av skolorna och vänder sig bland annat till lärare, skolledare och annan personal i grundskolan.

Bestämmelserna om den individuella utvecklingsplanen grundar sig i grundskoleförordningen (SFS 1994: 1194) och i de allmänna råden talar man om att utgångspunkten för den individuella utvecklingsplanen är bedömning och utvecklingssamtal. Där man i samband med utvecklingssamtalet ska ge eleven och dess vårdnadshavare tydlig information om hur elevens kunskapsutveckling ter sig till läroplanens och kursplanernas mål. Och tillsammans ska dessa tre parter, lärare, elev och vårdnadshavare föra ett trepartssamtal där de diskuterar fram hur elevens fortsatta lärande kan komma att se ut i form av stöd och stimulans.

I Allmänna råd och kommentarer (Skolverket, 2008) nämns att förutsättningen för att trepartssamtalet ska kunna ske är att eleven och vårdnadshavaren känner till de nationella målen samt hur elevens kunskaper har bedömts och vilka dessa kunskaper är. Uppföljningen och bedömningen av elevens utveckling och lärande förutsätter att undervisningens inriktning mot de nationella målen är tydlig. Annars kan de vara svårt för eleven och dess vårdnadshavare att se kopplingen mellan läroplanens och kursplanernas mål till undervisningen.

Att skriftligt dokumentera elevens lärande och kunskapsutveckling genom den individuella utvecklingsplanen är ett stöd för läraren i arbetet att bedöma elevens kunskaper i relation mot de nationella målen och ett stöd för elevens lärande. Men också för att bedöma effekterna av lärarens egen undervisning.

De allmänna råden tar vidare upp att en systematisk individuell dokumentation över elevens lärande och kunskapsutveckling kan ske genom bland annat loggböcker, portfolios, lärarnas egna anteckningar och elevernas självvärderingar. Bedömningarna som ges ska vara sakliga och utgå från dokumentation och analys över var eleven befinner sig i sin kunskapsutveckling.

Lärarna har ansvar för att eleven i sitt dagliga arbete får träna sig i att reflektera över och beskriva och bedöma sina kunskaper och lärande utifrån det arbete som hon eller han gjort. Lärarens konkreta och kontinuerliga återkoppling till eleven i det dagliga arbetet är enligt forskningen av stor betydelse för elevens kunskapsutveckling (Skolverket, Allmänna råd och kommentarer, 2008, s.12).

Denna samlade kunskap som skola får utgör ett underlag för lärarnas fortsatta planering samt synliggör vilka behov av förändring som kan finnas i skolans organisation och verksamhet. Vilket i sin tur gör att den individuella utvecklingsplanen och den övriga dokumentationen kring eleverna också blir väsentlig för skolans kvalitetsarbete (Skolverket, Allmänna råd och kommentarer, 2008).

Syftet med IUP enligt Skolverkets allmänna råd och kommentarer (2008, s.13) är delvis att:

- Ge eleven ökade möjligheter att ta ansvar för och påverka sina studier

- Konkret beskriva vad skolan ska göra för att eleven ska utvecklas i riktning mot läroplanens och kursplanernas mål att sträva mot
- Stärka eleven och vårdnadshavarens delaktighet i den individuella planeringen

Skolan har alltså ansvar för att ”eleven utvecklar sin förmåga att själv bedöma och förstå sina resultat och ställa egna och andras bedömningar i relation till den egna arbetsprestationen” (Skolverket, Allmänna råd och kommentarer, 2008, s.13). Där portfolios, självvärderingar och annan dokumentation är ett verktyg för eleverna som hjälper dem att förstå hur det egna lärandet går till. IUP ska inte bara vara ett verktyg som synliggör elevens kunskapsutveckling utan ett framåsyftande och aktivt verktyg.

IUP är både framåsyftande och tillbakablickande och ska innehålla skriftliga omdömen som beskriver elevens kunskapsutveckling i relation till kursplanernas mål. Dessa skriftliga omdömen får dock inte innehålla beskrivningar eller värderingar om elevens personliga egenskaper. Den framåsyftande delen ska beskriva hur elevens fortsatta progression kan stödjas. IUP kan också innehålla en bedömning av elevens utveckling i övrigt om rektorn vill och beslutar detta, dock ska det framgå mot vilka mål detta bedöms och vilken lärare som ansvarat för den skriftliga informationen. Viktigt att påpeka är också att bedömningarna ska ha en formativ funktion vilket innebär att bedömningarna ska lyfta fram elevens utvecklingsmöjligheter och stödja elevens fortsatta lärande (Skolverket, Allmänna råd och kommentarer, 2008).

Enligt skolverket ska alltså den individuella utvecklingsplanen (IUP) idag vara ett redskap som ska hjälpa eleven att få överblick och förståelse för sitt eget lärande. Men också för att vårdnadshavare ska få information för att kunna stödja i elevens utveckling. Informationen ska som vi ovan nämnde relatera till de mål som finns uppsatta i läroplanen samt kursplanerna.

2.1.3 Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet

I läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo 94, (2006) kan man läsa om ”mål att uppnå” och ”mål att sträva mot”. Mål att sträva mot ska ange vilken inriktning skolan ska arbeta efter för att ge en önskad kvalitetsutveckling. Och uppnåendemålen ska uttrycka vad eleverna minst skall ha uppnått när de går ut grundskolan. Det är då skolans och rektorns ansvar att eleverna får möjlighet att uppnå dessa mål. Ett mål som skolan ska sträva efter är att eleverna ”utvecklar sin förmåga att göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper och personliga erfarenheter” (Lpo 94, 2006, s.8).

I Lpo 94 (2006) står det bland annat att skolan ska klargöra för elever och föräldrar vilka mål utbildningen har, samt vilka krav som skolan ställer ihop med de rättigheter och skyldigheter elever och deras vårdnadshavare har. Men även att skolan ska vara tydlig i att uttrycka de mål, innehåll och arbetsformer som är en förutsättning för elevers och vårdnadshavares rätt till inflytande och påverkan (Lpo 94, 2006, s.5).

Vidare kan man läsa att undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov och med utgångspunkt i elevernas tidigare erfarenheter och kunskaper, ska den också främja deras fortsatta lärande och kunskapsutveckling. Samtidigt ska skolan påpeka vikten av att ta egna initiativ och eget ansvar (Lpo 94, 2006, s.4, s.6). Det står också att skolan ska stimulera eleverna att växa med sina uppgifter och att eleverna har rätt att få känna tillfredsställelse i

form av framsteg och övervinna svårigheter (Lpo 94, 2006).

2.1.4 IUP och sekretess

De skolor som omfattas av föreskrifter om offentlighet och sekretess är de skolor som bedrivs av kommuner, landsting och staten. Inom en kommun bildar varje nämnd en myndighet och skolverksamheten tillhör alltid en nämnd. Denna nämnd/myndighet har ett lokalt ansvar för att man tillämpar de bestämmelser som finns om offentlighet och sekretess men även för hur handlingarna förvaras (Skolverket, Allmänna råd och kommentarer, 2005, s.16).

Offentlighetsprincipen innebär att allmänheten, det vill säga vem som helst, får läsa myndigheternas allmänna handlingar. Detta kallas för handlingsoffentlighet, och begränsas på två sätt:

- allmänheten får bara läsa sådana handlingar som betecknas som allmänna handlingar
- en del allmänna handlingar är sekretessbelagda

En handling är alltså allmän om den förvaras hos en myndighet. Enligt Skolverket är en individuell utvecklingsplan en allmän handling som heller inte ska innehålla uppgifter av integritetskänslig karaktär (Allmänna råd och kommentarer, 2008, s.19).

Ihop med den individuella utvecklingsplanen skrivs ibland också ett åtgärdsprogram som också är en allmän handling. Detta kan dock innehålla både offentliga och integritetskänsliga uppgifter som innefattas av sekretess. Det är då sekretesslagen, som reglerar vilka uppgifter som är hemliga i en allmän handling, träder in. När det gäller skolan är det oftast bestämmelserna i 7 kap. 9§ ”sekretess med hänsyn främst till skyddet för enskilds personliga förhållanden” i sekretesslagen som tillämpas (Skolverket, Allmänna råd och kommentarer, 2008, s.19). Där kan man läsa att det inte enbart är uppgifter som kan skada eleven utan även dess anhöriga som kan klassas som hemliga.

IUP är alltså en allmän, offentlig handling som inte innefattas av någon sekretess och bör heller inte innefatta integritetskänsliga uppgifter. Däremot kan åtgärdsprogrammet innefattas av sekretess.

2.2 Lärandeteorier

I valet av lärandeteorier har vi valt att ta vår utgångspunkt i det sociokulturella perspektivet och ur en metakognitiv förståelse. Det sociokulturella perspektivet har präglat vår utbildning och gett oss insikter som har mycket stort värde för människans lärprocess och utveckling. Vi anser att det sociokulturella perspektivet och ett metakognitivt förhållningssätt kompletterar varandra väl och är mycket framgångsrika tillsammans då eleverna strävar mot att uppnå skolans mål.

2.2.1 Det sociokulturella perspektivet

Lev Vygotskij som står bakom den sociokulturella teorin, menade att den enskilda individens utveckling hänger samman med den sociala miljön hon befinner sig i. Alla utvecklingssteg en individ tar görs i social interaktion, ”inre processer har föregåtts av yttre aktiviteter tillsammans med andra, med stöd av hjälpmedel, artefakter i specifika kulturella miljöer” (Strand-

berg, 2008, s.35-36). Till skillnad från andra teorier inom pedagogik menade Vygotskij att individens utveckling och lärande går hand i hand och är inte ett resultat av det ena eller andra (Claesson, 2002, s.29). Ur ett lärandeperspektiv fokuserar man på samspelet mellan kollektivet och individen (Säljö, 2000, s.18). Detta samspel kan också ske mellan individen och olika kulturellt bundna artefakter eller verktyg (Dysthe, 2003, s.79).

Dysthe (2003) delar in det sociokulturella perspektivet i sex aspekter som samverkar inom lärandet. Den första aspekten handlar om att lärandeaktiviteter alltid äger rum i specifika situationer – *lärande är situerat* (Strandberg, 2006, s.11-12). Om du ska lära dig att laga mat gör du det bäst i ett kök, utrustat med köksredskap och ingredienser och inte i ett vardagsrum framför teven.

Den andra aspekten är att *lärande i grunden är socialt*. Dysthe (2003) menar att ”social”, i detta avseende, har två betydelser: för det första är lärande socialt i bemärkelsen att vi lär av och tillsammans med andra och för det andra lär vi oss med stöd av olika redskap som i sin tur har en social och historisk bakgrund (s.43-44).

Lärande är distribuerat. Det betyder att lärandet får näring från individerna i en grupp olika erfarenheter och kunskaper (s 44).

När vi lär oss något kan vi använda oss av hjälpmedel, såsom en penna, papper, bok, dator och så vidare. Den fjärde aspekten är att *lärande är medierat*. Mediering betyder förmedling och är ett hjälpmedel som stöttar individen i sin läroprocess. Den kan vara ett verktyg så väl som en person (s 45-46).

Den femte aspekten handlar om *deltagandet i praxisgemenskapen*. För att en individ ska lära sig något gäller det att hon/han deltar i aktiviteten och tar del av kunskapen som förmedlas i gruppen (s 47-47).

Till sist tar Dysthe (2003) upp att *språket* är grundläggande i lärandeprocesser. Vi kommunicerar via språket, talar, skriver, läser, förstärker våra åsikter med kroppsspråket och så vidare. Lärandet förutsätts av språk, lärandet blir synligt för både vår egen skull och andras då vi kan förmedla det med vårt språk (s 47-50). ”Det är genom kommunikation som sociokulturella resurser skapas, men det är också genom kommunikation som de förs vidare” (Säljö, 2000, s.22).

Som elev i skolan är det kanske svårt att förstå de sex olika aspekterna som det sociokulturella lärandet innebär. Men dessa kan förenklas genom att öka elevernas förståelse för att lärande betyder *aktivitet* och *interaktion*. Kunskapen är inte något som bara finns i huvudet utan det finns också i aktiviteter vi gör. Människor lär sig på två olika plan, först tillsammans med andra och sedan för sig själv som i en inre process. Imitation kan då vara ett bra redskap för att lära sig något. Kunskapen överförs alltså först genom social interaktion. Sedan förhåller eleven sig till kunskapen och blir förtrogen med, kunskapen approprieras (Säljö, 2000, s.119). Resultatet blir att kunskapen ”tillhör” eleven själv. Att tillåta eleverna att prata med varandra och dela med sig av sina kunskaper är alltså ett sätt att förhålla sig till den sociokulturella teorin som eleverna kan ta till sig och förstå (Strandberg, 2006, kap 1 och 3).

Pedagogens roll är att stödja eleverna att aktivt delta i den sociala interaktionen och verka för att konflikter inte ska uppstå hos eleven under vägen mot kunskapen. I många fall då konflikter börjar fastnar pedagoger i ett individtänk, att eleven bär på brister och det är dennes fel. Om pedagogen istället söker förklaringar i elevens förståelse för lärandeprocessen och uppmuntrar och stödjer eleven resulterar det i att lärandet kan fortsätta att utvecklas. Pedagogens

kan därför liknas vid en handledare som ställer upp mål med eleverna och hjälper dem på vägen att nå målen. Pedagoggen måste först veta vilka erfarenheter eleverna har kring ett visst ämne för att sedan planera undervisningen efter det. En viktig egenskap pedagoggen måste ha är att vara en god lyssnare för att lyssna in eleven och får en ökad förståelse för vilket stöd eleven behöver i olika situationer och eller vilka utmaningar som eleven möter. Då eleverna tappar intresset eller står och trampar på samma ställe ska pedagoggen rycka in för att motivera eleven att jobba vidare (Claesson, 2002, s.31-32).

En lärprocess, med utgångspunkt i det sociokulturella perspektivet, kan beskrivas utifrån *the zone of proximal development* (den proximala utvecklingszonen), den lärande befinner sig inom en zon där utveckling kan vara möjlig (Claesson, 2002, s.31). Den proximala utvecklingszonen kan liknas vid en linje där linjens början visar elevens uppnådda kompetens. Med hjälp av den uppnådda kompetensen och stöd från pedagoger, klasskompisar eller artefakter kan eleven ta nya steg i sin utvecklingszon och på så vis komma mot målet, den framtida kompetensen (Säljö, 2000, s.122).

Om man utgår från den proximala utvecklingszonen i en lärprocess ser man alltså lärandet som en framåtsyftande aktivitet där pedagoggen hjälper eleven att ta nya steg. Likväl kan det vara en klasskompis, föräldrar eller en lärobok som stödjer eleven att komma vidare i sin kunskapsutveckling. Hundeide skriver i artikeln *Det intersubjektiva rummet* (Dysthe (red), 2003, s 145) att pedagogerna i skolan måste planera undervisningen så att eleverna har möjlighet att utveckla sina kunskaper inom zonen för utveckling.

Det innebär att man försöker se till att eleven får en chans även om deras prestationer är svaga, och att man utgår från att det alltid finns en utvecklingszon där elevens motivation och vilja att prestera kan mobiliseras genom positiv bekräftelse och uppmuntran (s.145).

2.2.2 Metakognition

Att utveckla en metakognitiv förmåga handlar om att reflektera och tänka över sitt eget tänkande. Browns förklaring (enligt Pramling, 1987, s 12) är att metakognition är medvetna och omedvetna strategier eller kontroller av kognition, det vill säga färdigheter, som hjälper eleven att lära. Metakognition handlar också om att kunna tänka reflexivt över sitt lärande för att bli medveten om hur inlärningen skedde. *Hur*-frågan hör alltså ihop med metakognition, hur lär jag mig, hur minns jag, hur tänker jag (Pramling, Samuelsson & Asplund, Carlsson, 2005, s.101)?

Den metakognitiva förmågan grundar sig i att tidigare erfarenheter finns att referera till. Det betyder att när en individ ska lösa ett problem kan hon/han tänka tillbaka på sina tidigare erfarenheter och kunskaper och använda dessa för att lösa problemet (Pramling, Samuelsson & Asplund, Carlsson, 2005, s 110). Det kan gälla såväl teoretiska situationer som praktiska.

Nästa steg blir alltså att våga testa de tidigare erfarenheterna för att se om det uppstådda problemet går att lösa med hjälp av dessa. Ibland krävs det att problemet testas i relation till en eller flera erfarenheter eller utgångspunkter för att lösningen ska finnas. Man behöver därför kunna tänka kritiskt kring det man gör för att bli säker på att strategierna som används är framgångsrika. Att sedan utvärdera och reflektera kring de metoder som används, gör att man blir medveten om vilka strategier som var mest framgångsrika, och vilka strategier man sedan kan ta med sig in i nästa aktivitet (Phye, enligt Korp, 2003, s 61).

Forskning har visat att elever som tidigare varit svaga har ökat sina prestationer genom att utveckla metakognitiva förmågor. Det har dessutom visat sig att IUP kan hjälpa eleverna att utveckla ett metakognitivt tänkande och bli medvetna om hur de lär sig bäst (Brown & Ferrar, Bowman, enligt Korp, 2003, s 66-67).

Att genomföra metakognitiva dialoger med eleverna hjälper dem att bli mer medvetna om hur de lär sig. Detta sker i form av de didaktiska frågorna *vad*, *hur* och *varför*. Syftet med dessa dialoger är att eleven både reflekterar för sig själv över hur hon/han har gått till väga och sedan kommunicerar sina tankar till omgivningen. Kommunikationen sker via talspråket men kan också förstärkas med hjälp av aktivitet. När dessa dialoger sker i bland en grupp elever synliggörs olika sätt att tänka och eleverna kan dela med sig av sina erfarenheter och få nya sätt att tänka och nya inkörsportar i kunskapssökandet. Detta sätt att arbeta gör att eleverna blir medvetna om sitt eget lärande och kan omsätta och använda kunskapen i andra situationer (Pramling, Samuelsson & Asplund, Carlsson, 2005, kap 7, kap 11). Det handlar alltså om att eleverna ifrågasätter sina tillvägagångssätt och utifrån det sätter ord på sitt lärande. Pedagoger bemöter eleverna i deras reflektioner och ger dem bekräftelse (Moreau & Wretman, 2006, s. 37). Nationalencyklopedin (www.ne.se) ger definitionen på metakognitiv: ”utan metakognitiv förmåga skulle vi inte kunna ställa frågor inför en uppgift, läsa om ett avsnitt vi inte förstått, välja rätt inlärningsstrategi”.

Hundeide skriver om ”den ömsesidiga undervisningen” där eleverna deltar och samarbetar med varandra. Eleverna tar själva en del av ansvaret för att kunskaper utvecklas i gruppen. Genom den metakognitiva förmågan kan hon/han öka förståelsen för vilka hennes/hans behov är samt öka förståelsen för vilka behov gruppen har (Hundeide. Dysthe (Red.), 2003, s.160).

3. Metod

I vårt examensarbete har vi valt att titta på IUP:s betydelse i skolan, hur den kan gynna elevens skolgång genom att vara ett långsiktigt verktyg i verksamheten samt hur grundtankarna i styrdokumentet om IUP stämmer överens med realiteten. Tidigare forskning som gjorts kring IUP har bland annat behandlat frågor som, vad som skrivs i IUP, föräldrars och pedagogers kunskap om IUP samt vem som vinner på att ha en IUP.

3.1 Studiens etiska hänsyn

Idag har forskningen blivit en del av människors vardag. Vi kommer dagligen i kontakt med olika produkter och teknologi som är ett resultat av forskning. Vi möter ständigt forskning och vetenskap genom olika medier och dessa påverkar vår vardag medvetet och/eller omedvetet. Eftersom spridningen av forskning har ökat blir det allt mer angeläget att tänka i etiska termer kring det. Forskning ska inte skapa eller kränka människor. Därför finns det regelverk och principer som man som forskare ska förhålla sig till (Gullvieg, Alver & Øyen, 1997, kap 2).

”En förutsättning för ett framgångsrikt examensarbete är att man tillämpar god forskningsetik” (Johansson & Svedner, 2001, s.23). För att skapa denna förutsättning har vi bland annat tittat på de fyra etiska krav som vetenskapsrådet tagit fram och som man bör ta hänsyn till (Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning, www.vr.se, 2002). Det första kravet är *informationskravet*, som innebär att de berörda ska informeras om syftet och att det är frivilligt att delta samt att avbryta deltagandet. Eftersom en del av undersökningen består av individers tankar och uppfattningar kring IUP är det viktigt att ta hänsyn till de deltagandes integritet.

”Som människor och forskare måste vi utgå från att den enskilda individen har rätt att värna om sitt eget livsrum, sin hederskänsla, sin stolthet och integritet inom de gränser som kulturen sätter” (Gullvieg, Alver & Øyen, 2007, s 13). Detta betyder alltså att forskaren ger individen bestämmanderätt som låter individen själv bestämma om hon/han vill delta. Det leder oss in på *samtyckeskravet* som säger att om den deltagande är under femton år så behövs ett godkännande från föräldrar/vårdnadshavare (Stukát, 2005, kap 4). Dessa två etiska krav har vi tagit hänsyn till och informerat/frågat om i vårt missiv brev(se bilaga 4) till föräldrarna. Till pedagogerna har vi via e-post skickat en förfrågan och beskrivning av studiens syfte.

Det näst sista kravet, *konfidentialitetskravet*, handlar om att värna om de deltagandes anonymitet och integritet. Det ska vara omöjligt att identifiera skola, pedagog eller elev (Johansson & Svedner, 2001, kap.2). Detta har vi gjort i studien genom att inte nämna informanterna vid namn, ålder eller kön. Vi har heller inte gett information om vilket rektorsområde eller skola som deltagarna tillhör.

Nyttjandekravet, som är det sista kravet, innebär att den information vi samlat in enbart får användas för forskningssyfte och att vi inte får låna ut den för kommersiellt bruk (Stukát, 2005). Alla som deltagit i vår studie har själva fått besluta om de velat delta i enkätundersökningen och vi har inte påverkat eller gjort påtryckningar på dem som avböjt att medverka.

Detta examensarbete kan kallas för grundläggande forskning. Målet är att få bättre förståelse och kunskap kring det berörda området, i detta fall IUP, och tänka kritiskt kring tidigare forskning och sitt eget resultat. Forskningen bedrivs inte på uppdrag av någon/något, istället gör forskaren arbetet för sin egen skull, och i hopp om att det i förlängningen kan bidra till ökad kunskap även hos andra (Gullvieg, Alver & Øyen, 1997, s.42).

3.2 Enkäter som metod

Eftersom vi är ute efter att studera vikten av IUP i skolan och vilken uppfattning om IUP som råder på skolan har vi valt att göra en kvantitativ studie, med hjälp av enkäter. Enkäter är oftast av kvantitativt slag eftersom dess syfte är att undersöka hur ett stort antal personers uppfattning ser ut (Trost, 2007, s 23). Med hjälp av enkäter kan man nå ut till ett större antal personer vilket var syftet i detta fall, då vi ville nå både elever, föräldrar och pedagoger. Ytterligare en anledning till att vi valde enkäter framför intervjuer är att det skulle ta längre tid än vi hade för att få ta del av de utvaldas uppfattning genom intervjuer. Det senare hade tagit längre tid för att få fram likvärdig information.

Som ovan nämndes är enkäter av kvantitativt slag, det vill säga att syftet är att finna mönster i svaren som i sin tur kan generaliseras och ses som en lagbundenhet. Men i enkätformulären till eleverna, föräldrarna och pedagogerna finns också följdfrågor i form av öppna frågor och dessa är av kvalitativt slag. Meningen med kvalitativa frågor är att tolka, förstå och se variationer i de informanternas svar. Kvalitativa och kvantitativa studier kan med fördel komplettera varandra vilket också gör att studiens giltighet stärks (Stukát, 2005, kap 2).

Enkäterna i studien består av icke öppna (strukturerade) och öppna (icke strukturerade) frågor. De strukturerade frågorna har angivna svarsalternativ som den tillfrågade kan kryssa i. Dessa frågor är att föredra i enkäter eftersom de är enklast att sammanställa och analysera. Det är viktigt att formulera frågorna och svarsalternativet på ett korrekt sett, det vill säga att en fråga endast innehåller *en* fråga och inte två (Trost, 2007, kap 4).

Trost (2007) anser att icke strukturerande frågor bör undvikas i enkäter. Svaren kan lätt missförstås vid analys och bortfall av svar kan inträffa.

Vi valde trots litteraturens varningsord att ha med icke strukturerande frågor eftersom vi ville se en större variation i de tillfrågades uppfattningar. Vi ansåg att de icke strukturerande frågorna är följdfrågor på de strukturerade och att ett eventuellt bortfall därav inte var av betydelse.

När vi skulle analysera elev-, föräldra-, och pedagogenkäterna läste vi först grundligt igenom alla enkäter tillsammans. Därefter kunde vi urskilja frågor som rörde samma områden och utifrån dessa skapade vi teman. Dessa teman har vi valt att använda som rubriker i vår resultatdel. Vi valde att redovisa vårt resultat på det här sättet då vi ansåg att rubrikerna är centrala begrepp utifrån vårt syfte. Vissa frågor som ställdes formulerades likadant till både pedagoger, elever och föräldrar och dessa har vi valt att göra diagram över. Vi anser att diagrammen förtydliga likheter och skillnader i svaren. Vi har också valt att plocka ut citat ur de öppna frågorna som fanns i enkäterna. Citaten synliggör variationen av svar vi fått och är intressanta komplement till diagrammen.

3.3 Urval och bortfall

Enkäter kan ofta medföra ett stort bortfall (Johansson & Svedner, 2001, s.30) och därför är det viktigt att tänka på att dela ut enkäten till en stor grupp. Med hänsyn till detta var vi förberedda på att ett stort bortfall kunde ske och på grund av det valde vi att dela ut enkäterna till två klasser, sammanlagt 49 elever, och deras föräldrar. Samtidigt gjorde vi också valet att inte skicka ut någon påminnelseblankett.

De två klasserna vi valde ligger i två olika rektorsområden. Eleverna går i skolår 4 och 6. Valet av klasser grundar sig på att vi tidigare under den verksamhetsförlagda utbildningen har haft kontakt med dessa klasser och är bekanta med elever, föräldrar och pedagoger. Precis som Trost (2007) skriver är relationen mellan oss och de tillfrågade av stor betydelse då det gäller tillförlitligheten i svaren. I vår studie presenteras också fyra pedagogenkäter. Det är pedagogerna som arbetar i de två klasserna vi har valt att tillfråga. Vi valde dem för att få en samlad helhet över uppfattningarna i enkätsvaren.

Vi besökte klasserna och delade ut missiv brevet ihop med föräldraenkäten till eleverna. Eleverna tog hem detta och bestämde tillsammans med föräldrarna om de skulle delta eller inte. De elever som hade tillåtelse att delta fick sedan svara på elevenkäten vid ett annat tillfälle i skolan.

I resultatdelen har vi valt att inte dela in de olika svaren i rektorsområden, eftersom detta inte var relevant för vår studie. Vad som istället är relevant är att synliggöra skillnader och uppfattningar i de olika bakgrundskategorierna elever, föräldrar och pedagoger (Stukát, 2005, s. 42). Skälet till att vi ville få fram dessa kategoriers uppfattningar på IUP är att vi anser att samarbetsaspekten är viktig för en välfungerande IUP. Om kategoriernas uppfattning om IUP är vitt skilda anser vi att utsikterna för en meningsfull IUP försämras, och att eleverna då inte kan utveckla sina färdigheter, såsom metakognitiva förmågor. Överensstämmer däremot uppfattningarna kan IUP komma att få större meningsfullhet i elevens utveckling.

Kön eller ålder har vi inte heller valt att gå in på, och har därför inte redovisat dessa variabler. Anledningen till att vi inte har tagit med detta är att vi inte anser att det tillhör studiens syfte att gå in på olika köns eller ålders uppfattningar om IUP (Trost, 2007, s. 19).

Det bortfall som blivit i enkätundersökningarna till föräldrar och elever kan bero på den relativt korta tid de fick på sig att besvara enkäten. Vi kan också anta att en anledning till bortfallet beror på att vi bad eleverna ta hem missiv brevet och enkäten. Deras ansvar kan av olika anledningar ha medfört ett visst bortfall. Bortfallet kan också bero på att respondenterna har dåliga erfarenheter från tidigare enkäter. Då detta bortfall verkar vara helt slumpmässigt anser vi att det inte påverkar vår studie.

I vår resultatredovisning har vi plockat ut och citerat vissa svar men inte alla. Detta för att dessa svar särskilt väl belyser olika åsikter/uppfattningar som beskrivs i diagrammen.

3.4 Studiens tillförlitlighet

När enkätformulär används som ett mätinstrument är det människors beteende, åsikter och känslor som mäts (Trost, 2007, s11). Enligt Stukát (2005) är enkäter kvantitativa och ska gå att generalisera. Det ska också gå att göra om studien och få samma resultat vid en ny sådan. Detta förutsätter dock ett oföränderligt förhållande som inte är möjligt i vår studie, då den handlar om individbundna åsikter och uppfattningar, som är knutna till tid och rum. Vår studie utgår ifrån individers tankar om IUP och därför kan vi förvänta oss att resultatet skulle bli annorlunda vid en annan tidpunkt och beroende på vilken situation individen befinner sig i (Trost, 2007, s.64). Vi har valt att använda ett antal kvalitativa frågor i enkäterna i form av öppna frågor. Dessa frågor valde vi att ha med för att få en djupare förståelse för de tillfrågades uppfattningar och tankar.

Enkätfrågorna är formulerade på ett sådant sätt att vi inte har ”lagt svaren i munnen” på informanterna och utifrån det anser vi att sanningshalten i svaren är höga. Frågorna i enkäterna tar också sin utgångspunkt i studiens syfte vilket tyder på att vi mäter det vi avser att mäta. Reliabiliteten och validiteten är således hög sett till de rådande förhållanden som vår studie ingår i.

4. Resultat

Vi har valt att lägga upp resultatredovisningen i fem olika teman,

1. Syfte och uppfattning
2. Förberedelse och delaktighet
3. Styrdokument och mål
4. Kontinuerlig användning
5. Meningsfullhet

Avsikten med detta är att vi vill belysa skillnader och likheter i föräldrars, pedagogers samt elevers syn och uppfattning om IUP från de svar vi fått på våra enkäter (se bilaga 1-3). Detta kommer vi visa genom bland annat diagram, utdrag ur öppna frågor i enkäterna samt genom kopplingar till litteraturen.

De frågor som vi utgår från i varje tema finns i bilagorna (elevernas enkät ligger i Bilaga 1, föräldrarnas enkät i Bilaga 2 och pedagogernas enkät i Bilaga 3). Då vi använt en fråga i något av temana, till exempel elevenkätens första fråga, kommer den att benämnas inom parentes som E1. Likaså kommer föräldrarnas enkätfrågor benämnas med (F) och pedagogernas (P).

I urvalsgruppen svarade sammanlagt fyra pedagoger (två från vardera klass), 27 elever och 29 föräldrar.

4.1 Syfte och Uppfattning

I våra enkäter till föräldrar och pedagoger ställdes frågan ”Vad anser du är syftet med den individuella utvecklingsplanen, IUP?” (F10, P2). Denna fråga är viktig då den speglar hur och om IUP kan främja elevens skolgång, som är en del av vårt undersökande syfte. Därför jämförs svaren från vårdnadshavare, pedagog och de Allmänna råd och kommentarer (Skolverket, 2008) för att se om dessa korrelerar.

Enligt pedagogenkäterna på denna fråga är två av fyra pedagoger överens om att syftet med IUP är att synliggöra elevernas sociala och kunskapsmässiga utveckling. En pedagog preciserar att det är utifrån läroplanens strävansmål som elevens utveckling ska synliggöras men också att det utgör ett underlag för den pedagogiska planeringen. En annan påpekar att IUP ska stärka eleven och ge feedback på deras skolarbete. Den tredje pedagogen menar att IUP ska få vårdnadshavare och elever mer delaktiga i verksamheten. Den fjärde pedagogen har valt att inte svara på frågan.

Föräldrarnas uppfattning om syftet med IUP skiljer sig från varandra, ett flertal anser att syftet med IUP är att synliggöra brister och svårigheter hos eleverna samt hur de ska träna för att utvecklas vidare. Andra ser IUP som ett viktigt kommunikationsmedel och en chans att få vara delaktig. Några föräldrar menar att syftet med IUP är att eleven ska kunna följa och förbättra sin kunskapsutveckling med hjälp av mål. Två svar som skiljer sig från de övriga är:

Att kategorisera in barnen i fack.

Att varje elev får stöd där det behövs och utmaningar i de ämnen som är lätta för eleven

I enkäten ställdes också frågan ”Hur har du uppfattat begreppet individuell utvecklingsplan?” (F2, P1) till pedagoger och vårdnadshavare. Frågan till eleverna löd ”Tycker du att det är bra

att du har en individuell utvecklingsplan och varför i så fall?” (E9). Dessa svar är sammanställda i diagram 1.

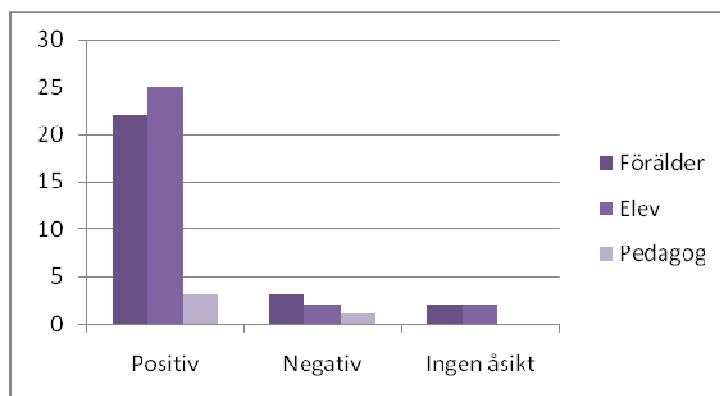

Diagram 1. Uppfattning om IUP

Det som kan avläsas i diagrammet är att större delen av de tillfrågade uppfattar IUP som något positivt. Men de finns också de som är av en annan uppfattning. Två pedagoger ansåg att det var svårt att veta hur en IUP skulle skrivas när direktiven kom men har andra uppfattningar idag. En av de pedagoger som upplevt IUP som positiv anser att det är bra att kunna sätta sig ner och reflektera kring verksamheten.

Några av de elever som upplevt IUP som positiv eller negativ har också uttryckt sig ytterligare i denna fråga. Tankarna har delvis varit att föräldrarna och pedagogerna ska se vad eleven är bra på och behöver träna mer på. Här är några av svaren som eleverna skrev på följdfrågan, varför en IUP är positiv eller negativ.

Man kan se vad man är bra på och vad man behöver bli bättre på.

För att jag lär mig mer då.

För att dem lär sig vad jag kan och inte kan.

För att det är jobbigt att göra dom.

Jag tycker inte man blir bra på något.

Tycker inte att det behövs.

Som kan avläsas i diagram 1 är flertalet av föräldrarna av positiv uppfattning när det gäller IUP. Dock finns det föräldrar som är negativt inställda och de som inte har någon åsikt i frågan. Några av föräldrarna har valt att kommentera frågan, här följer några kommentarer:

Det är viktigt då vet vi föräldrar vad vi får hjälpa barnet med. Och då vet vi också ifall det har blivit bättre på det de har tränat.

Gott att samtala med läraren om bara vårt barn. Bra med positiv och negativ kritik så man vet vad man behöver jobba med.

Ser till den enskildes behov och utveckla en strategi för den enskilde.

Borde eventuellt vara en gemensam utvecklingsplan för varje elev för att inte allt ansvar ska hamna på individ och förälder.

Varken bra eller dåligt, det beror på hur läraren styr samtalet i användandet.

Om elever, föräldrar och pedagoger inte har förstått eller inte är överens om syftet med IUP blir också de inblandades åsikt lidande. Strandberg (2008) skriver att en IUP bör vara en ”tango på tre”, det vill säga att alla parter ska samarbeta mot samma mål för att elevens utveckling ska fortgå mot det önskade målet. Han skriver vidare att IUP ska ses som en inbjudan till utveckling och inte en informationsdokumentation. Ett samarbete ska råda mellan elev, förälder och pedagog (kap.1).

Både pedagoger och föräldrar svarade i enkäten att syftet med IUP var att upptäcka brister eller svårigheter hos eleven och sedan tillsammans komma fram till en lösning eller en väg att utveckla detta. Strandberg (2008) kallar denna process för [Kan-inte – Kan] (vi använder klamrar eftersom författaren gör det i boken). Kan-inte bör inte ses som en brist utan istället som en inträdesbiljett till Kan. När en elev befinner sig i Kan-inte får den stöd av någon som Kan. Eleven kommer med detta stöd tillslut gå från [Kan-inte – Kan] (kap.1).

4.2 Förberedelse och delaktighet

Detta tema tar upp föräldrars, elevers och pedagogers förberedelse och delaktighet inför utvecklingssamtalet där IUP ska skrivas.

Frågan som ställdes om förberedelse till eleverna löd ”Fick du tid att fundera på vad du är bra på i skolan, innan ditt utvecklingssamtal?” (E4). Här krävdes inga uttömmande svar utan enbart ja eller nej. 22 av de 27 elever som deltog svarade att de fått tid till att fundera innan utvecklingssamtalet. Wretman (Moreau & Wretman, 2006) menar att självvärdering och reflektion om den egna skolgången är viktigt för att den metakognitiva förmågan ska utvecklas. Det är inte något som eleverna gör självmant utan pedagogerna måste medvetet planera in detta i undervisningen (s 25). Att fundera kring det egna lärandet innan ett utvecklingssamtal och IUP kan vara ett bra tillfälle för att ta ett steg framåt.

Till pedagogerna ställdes frågan ”Under förberedelserna inför utvecklingssamtalen och skrivandet av den individuella utvecklingsplanen, IUP, anser du då att eleverna tränas att följa upp, dokumentera och utvärdera sitt eget lärande?” (P13). Här svarade tre av de fyra pedagogerna ja och motiverade med följande svar:

Eleverna blir medvetna om skolans mål och värdegrund, sin kunskapsutveckling samt hur hon/han lär.

Det är viktigt att de reflekterar över sitt eget lärande samt inse att de kan påverka vad de lär sig och hur mycket de lär sig.

De blir medvetna om sin utveckling plus att de finner mål och mening med skolan.

Det ställdes också en fråga som var mer rakt på sak gällande delaktigheten. Till föräldrarna löd frågan ”När den individuella utvecklingsplanen, IUP, skrivs under utvecklingssamtalet, känner du dig då delaktig?” (F4) och till pedagogerna ”Anser du att föräldrar och elev är delaktiga under utvecklingssamtalet och när den individuella utvecklingsplanen, IUP, skrivs?” (P7). Svaren sammanställdes i följande diagram

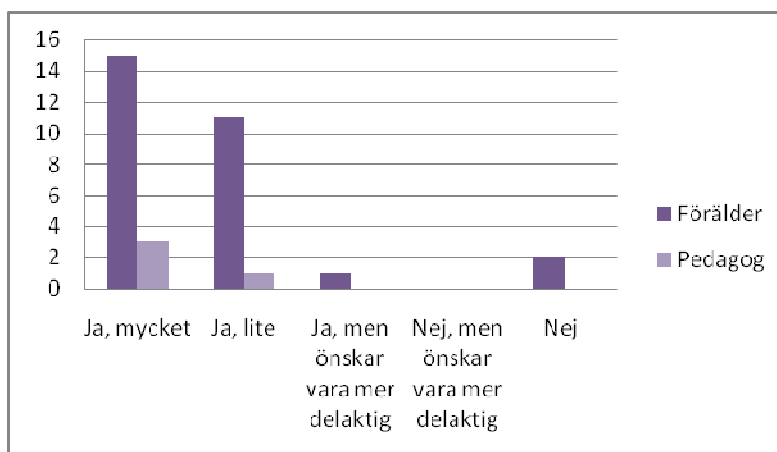

Diagram 2. Delaktighet i skrivandet av IUP

Sammantaget känner sig nästan alla föräldrarna delaktiga, vissa lite mer och andra lite mindre. Detta stämmer överens med vad pedagogerna svarat på denna fråga. Några av föräldrarna har också valt att skriva till någon kommentar till frågan vilket gjort att man kunnat utläsa ytterligare information.

Kan ibland känna mig hindrad av att aldrig få tillfälle till enskilt samtal med lärarna, allt måste "filtreras" för att barnet är med. Önskar ett samtal till eller att man får 15min till efteråt.

Ofta ställer skolan villkor. Inte alltid har skolan tillräckligt ansvar för att arbeta mot målen.

Enligt Allmänna råd och kommentarer (Skolverket, 2008) är det pedagogerna som har huvudansvaret för att eleven, föräldern och pedagogerna tillsammans skapar ett trepartsamtal under utvecklingssamtalet och IUP. Resultatet på denna fråga, kopplat till de allmänna råden, stämmer relativt bra överens gällande delaktighet.

Det finns frågor som angränsar till denna fråga i pedagogernas enkät där det frågas efter när IUP egentligen skrivs och om pedagogerna skriver den själva eller ihop med andra. Här har en pedagog förklarat att hon förbereder förslag till IUP:n själv, men att det först är under utvecklingssamtalet tillsammans med föräldrarna och eleven som den skrivs. En annan pedagog skriver att i vissa fall kan en specialpedagog vara med som stöd.

4.3 Styrdokument och mål

En IUP ska ge både elev och förälder information om hur elevens kunskapsutveckling ser ut gentemot läroplanens och kursplanernas mål. Dess mål ska alltid stå som grund för all planering i skolans verksamhet och således också för målen som elever, förälder och pedagog

kommer överens om i IUP. ”En förutsättning för att ett utvecklingssamtal ska kunna bli ett trepartssamtal är att de nationella målen är kända för elev och vårdnadshavare liksom hur elevens kunskaper har bedömts och att vårdnadshavaren har information om elevens kunskapsutveckling ” (Skolverket, Allmänna råd och kommentarer, 2008, s.10).

Kring detta ämne ställdes frågan ”Vad utgår du ifrån samt vad stödjer du dig på när du skriver en IUP?” (P8) till pedagogerna. Frågan var en öppen fråga och de fyra pedagogernas svar redovisas nedan.

IUP relateras till nationella målen, strävansmålen och uppnåendemål. IUP tydliggör kortsiktigt mål.

De mål man har i sina ämnen. Hur eleven fungerar, tar ansvar, läxor, hur de fungerar socialt, samspel med övriga klasskamrater.

Social utveckling, ansvarstagande, kunskapsinhämtning – brister

Tidigare IUP, aktuella resultat samt läroplan.

Föräldraenkäten hade en liknande fråga i syfte att ta reda på om de hade kunskap i ämnet. Frågan som ställdes löd ”Har du kunskap/kännedom om mot vilka kunskapsmål IUP skrivs (mål i kursplaner samt läroplan)?” (F7). Föräldrarnas svar finns sammanställda i diagram 3.

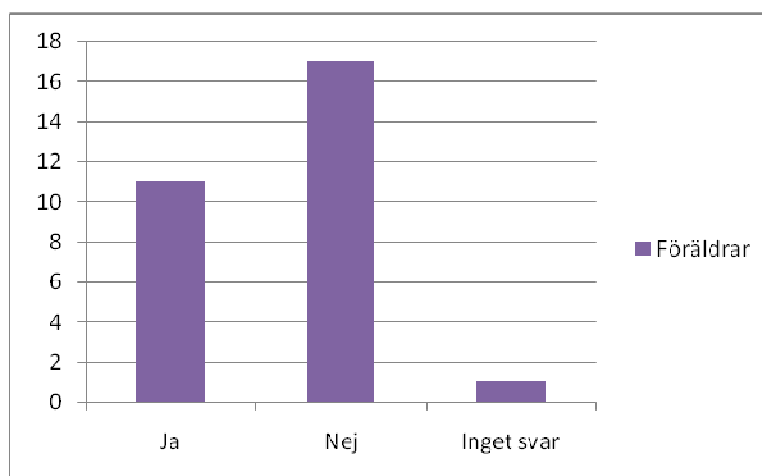

Diagram 3. Styrdokument.

Om föräldrarna svarade ja på frågan löd följdfrågan ”Om ja, hur fick du kännedom om detta?”. Nio stycken av dem som svarade ja preciserade hur de fått kännedom om det och sex stycken av dessa skrev att de fått den informationen av läraren, på utvecklingssamtal eller föräldramöte. En förälder svarade att informationen gavs både muntligt och skriftligt. En annan skrev att informationen om detta fanns på skolans hemsida och ytterligare en förälder skrev att hon/han fick informationen genom sin egen utbildning inom lärarprogrammet.

Hur stämmer då detta överens med Allmänna råd och kommentarer som Skolverket (2008) har gett ut? Cirka 63% av 29 föräldrar vet inte mot vilka mål elevens kunskapsutveckling bedöms och två av fyra pedagoger svarar inte ens att de stödjer sig mot läroplan och kursplanerna vid IUP. Strandberg (2008) diskuterar också denna fråga och menar att eleverna och föräldrarna inte behöver kunna läroplanens och kursplanernas mål men däremot bör de vara bekanta med dem. Bekantskapen öppnar dörren för elevens och föräldrarnas engagemang och deltagande i IUP (s.41).

Låt oss vidare se på vad elever, föräldrar och pedagoger tänker om mål.

I frågeställningarna kring mål var avsikten att ta reda på vad de tillfrågade ansåg om målen som sätts upp i samband med IUP. Föräldrarnas fråga i enkäten var således: ”Har ditt barn något mål att sträva emot?”(F5), pedagogernas: ”Ställer du och eleven upp mål att sträva emot i samband med den individuella utvecklingsplanen, IUP?”(P9). Elevernas fråga var: ”Har du några mål att nå upp till?”(E5). I alla tre enkäterna ställdes också en följdfråga om vilka dessa mål i så fall var.

Den övergripande uppfattningen som man kan avläsa i diagram 4 är att eleven har mål att arbeta mot. Det är endast en förälder som inte anser att dess barn har uppsatta mål i skolan. Däremot är det fler elever som inte anser att hon/han har mål eller som inte vet om hon/han har mål i skolan.

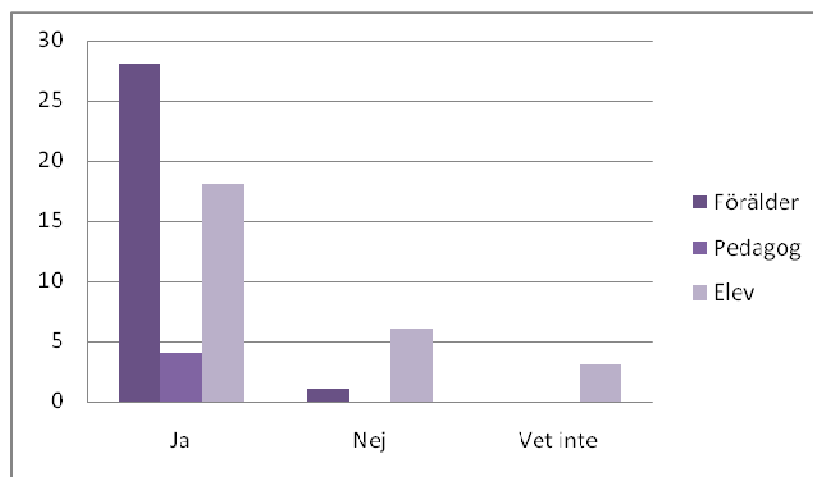

Diagram 4. Mål

Följdfrågan som ställdes, om vilka dessa mål var, i samband med målen fick många olika svar. Ett återkommande inslag är att målen består av faktakunskaper, men även handlar om ordning i klassrum, tider och social interaktion. Nedan visas några av föräldrarnas svar.

Att få en bra studieteknik.

Bli bättre på SO, bild och engelska.

Svenska, dubbelteckning och särskrivning, oväsen, lägga sig i, sen ankomst efter rast, duscha.

Många av elevernas svar på följdfrågan om vilka mål de har var att bli bättre på olika ämnen, som matematik, svenska, engelska och så vidare. Eleverna har dock inte preciserat vad i ämnet som är målet, till exempel att i matematiken är det subtraktion som är målet att utveckla. Nedan visas några av elevernas svar.

Prata mindre.

Veta svaren på frågorna som ställs och få bra betyg.

Bli snabbare på att räkna.

Decimaler och kolla igenom läxorna.

Tre av fyra pedagoger har skrivit exempel på mål som de satt upp i samband med IUP.

Eleven ska kunna multiplikationstabellen. Bli mer ansvarsfull och engagera sig för sitt eget lärande, dvs. både kunskapsmässigt och sociala mål.

Att koncentrera sig bättre, vi hjälps åt med att påminna eleven när den är okoncentrerad t.ex. genom tecken.

Bli bättre läsare, våga läsa engelska texter högt inför klassen.

Målen som ställs upp kan liknas vid en framåtsyftande plan för elevens utveckling. Målen visar vilken väg eleven ska gå för att hon/han ska utvecklas. Ett samarbete mellan elev, förälder och pedagog är därför betydelsefullt för att planen/målen ska uppfyllas (Skolverket, Allmänna råd och kommentarer, 2008).

Diagram 5 visar vad eleverna svarade på frågan ”Vad tror du att du behöver för att nå de målen?” (E7). Eleverna fick tre olika svarsalternativ, att träna mer i skolan, hemma eller vet ej. Flertalet elever anser att de behöver mer träning i skolan för att nå de uppställda målen. Några behöver träna mer hemma. Observera också att några elever valt att kryssa för båda alternativen – träna mer i skolan och träna mer hemma. Många elever har kryssat för att de inte vet vad de behöver för att nå målen.

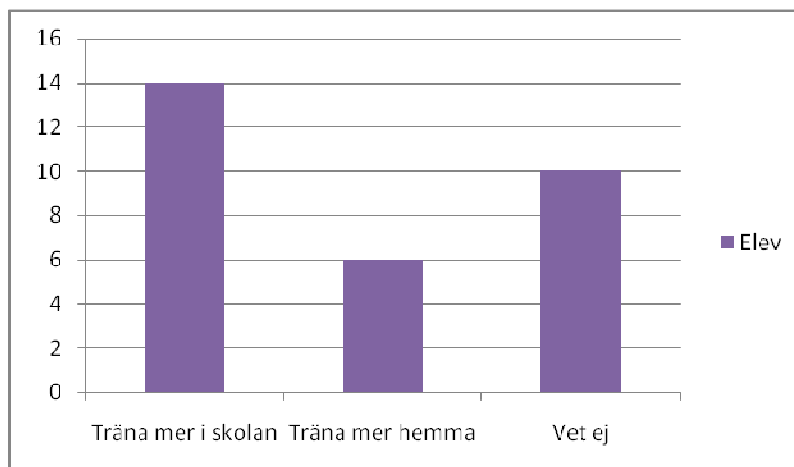

Diagram 5. Mål

En annan fråga eleverna fick angående mål var ”Behöver du hjälp från någon annan för att nå målen?” (E8). Elevernas svar är sammanställda i diagram 6. Observera att några av eleverna har kryssat för fler än ett alternativ. Svaren som eleverna gav visar att både föräldrar och läraren är betydelsefulla för att eleven ska uppnå målen.

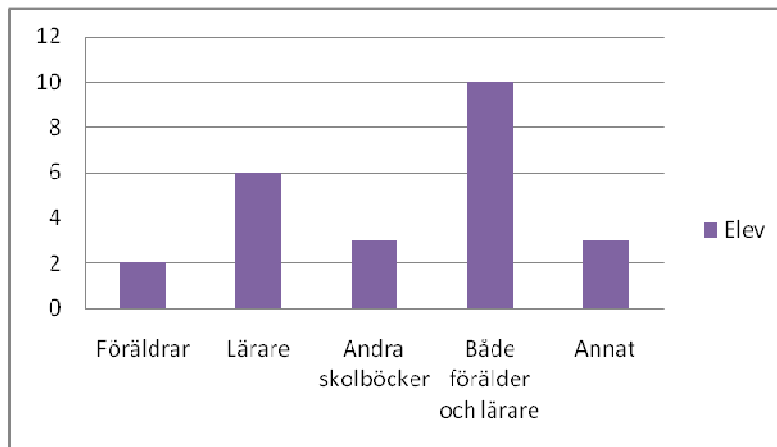

Diagram 6. Mål

För att se till både diagram 5 och 6 är det relativt många som vet vad som krävs för att nå målen. Men så finns det också de elever som inte har någon idé om hur de ska nå sina mål, om de behöver träna mer i skolan eller hemma och vem de behöver hjälp ifrån. En elev uttryckte att hennes/hans mål, att prata mindre, inte gick att träna på, varken i skolan eller hemma.

Man kan inte träna på att prata mindre.

Likaså skrev en elev att hon/han inte behövde någon hjälp från någon annan eftersom dennes mål var att koncentrera sig bättre. Eleven ansåg att det var hennes/hans eget ansvar att se till att målet uppfylldes. Fler liknande svar finns i elevenkäten.

Frågan som bör reflekteras över handlar i detta fall om vilka mål pedagog, elev och förälder sätter upp. Gör man också en plan för hur målen ska uppfyllas? I vissa fall visar det sig vara eleven som bär ansvaret för att hennes/hans mål blir uppfyllda.

4.4 Kontinuerlig användning

I grundskoleförordningen (SFS 1994:1 194) 7 kap. 2 § står det att ”minst en gång varje termin ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare ha ett utvecklingssamtal om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas”. Stämmer då detta överens med de svar vi fått i våra enkäter?

Pedagogerna fick två frågor varav den ena också ställdes till föräldrar och elever. Frågan till pedagogerna var ”Hur ofta använder du/går du tillbaka och tittar på elevernas individuella utvecklingsplaner, IUP, och använder dem som ett verktyg i verksamheten?”(P5) Frågan till föräldrarna löd ” När kommer du i kontakt med den individuella utvecklingsplanen, IUP?” (F3) och till eleverna ”Om du har en individuell utvecklingsplan, när använder du den?”(E3). De tillfrågade gavs samma svarsalternativ.

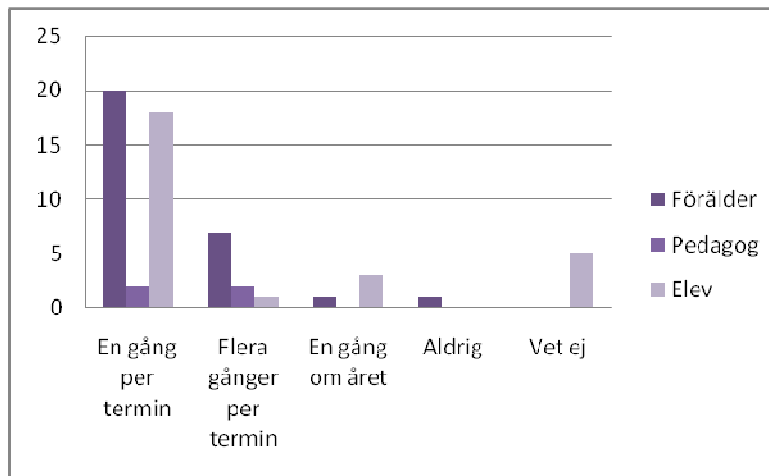

Diagram 7. Kontakt med IUP, hur ofta?

Diagrammet visar att det finns en viss skillnad i svaren och som vi tidigare nämnt så ska den framåtsyftande IUP:n beskriva hur eleven tillsammans med sina föräldrar och pedagog ska gå tillväga för att utvecklas mot målen i läroplanen (Grundskoleförordningen, SFS 1994: 1194). Detta förutsätter naturligtvis också att eleverna vet när de tittar på sin IUP, men enligt diagrammet finns det alltså elever som inte vet när de gör detta eller tittar på den mindre än vad de borde. I relation till detta kan man ställa sig frågan om inte eleverna egentligen bör kunna plocka fram sina IUP ur bänken för att titta på den mera regelbundet. När behovet finns bör IUP åtminstone finnas lättillgänglig, för alla tre parter.

Att döma av de svar pedagogerna gett på en angränsande fråga i ämnet blir det ännu tydligare att IUP bör finnas hos alla parterna, så att man kan titta på den regelbundet. Pedagogerna hade här fått frågan ”Tittar du någon gång tillbaka på elevernas föregående IUP?” några av svaren var:

Ja, för att se att det sker en positiv utvecklingskurva och om det sattes upp några mål vid den förra IUP.

Ja, för att fräscha upp minnet och se vad vi haft som mål tidigare.

Ibland, när man är lite osäker, man har 50 elever man ska ha stenkoll på.

Detta talar ju som sagt för att IUP bör användas oftare än en gång per termin för att bli ett användbart redskap i verksamheten. Då pedagogerna behöver ”fräscha upp minnet” över målen, finns det säkerligen en efterfrågan hos eleverna och föräldrarna att få kunna göra det samma.

4.5 Meningsfullhet

Avsikten med temat meningsfullhet var att ta del av hur pedagoger, föräldrar samt elever ser på IUP, huruvida den är meningsfull och fyller den funktion den är tänkt att fylla. Enligt Allmänna råd och kommentarer (Skolverket, 2008) bör IUP bland annat ge eleverna ökade möjligheter att ta ansvar för sina studier samt att kunna påverka dem.

Pedagogernas fråga (P14) och föräldrarnas fråga (F9) var om den individuella utvecklingsplanen var meningsfull för ditt barns/elevernas skolgång och i så fall hur den var det. Elevernas fråga löd ”Kan den individuella utvecklingsplanen hjälpa dig i din skolgång?” (E10).

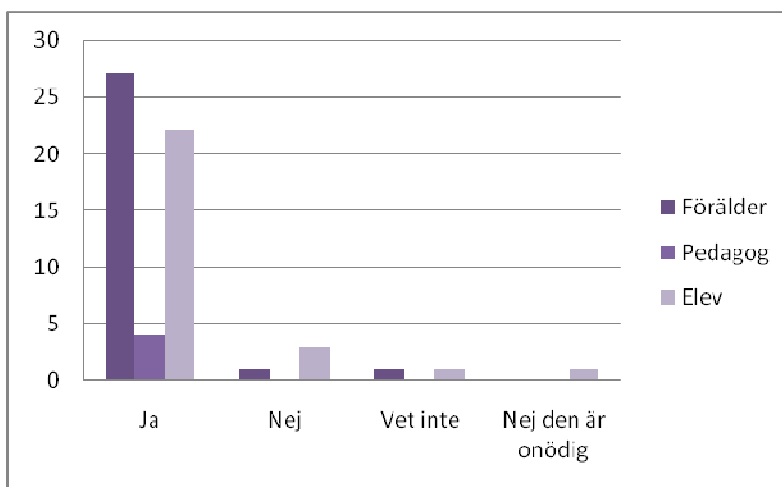

Diagram 8. Meningsfullhet

Som kan ses i diagram 8 anser större delen av de tillfrågade att IUP är meningsfull och kan vara en hjälp under skolgången. En pedagog har kommenterat sitt val med förklaringen ”att fungerar den som det är tänkt tror jag att den är meningsfull”, en annan har uttalat sig om IUP:s meningsfullhet och sagt att den både ökar inflytandet och ansvaret hos eleven för dennes eget lärande. Andra säger att eleverna blir medvetna om sin utveckling och att IUP gör att de finner mål och mening med skolan.

27 av de 29 tillfrågade föräldrarna anser att IUP är meningsfull. En stor del anser att IUP är meningsfull för att den ställer upp individuella mål som eleven behöver arbeta mot samt följer upp dessa, men barnets medverkan nämns också i relation till målen som skrivs i IUP. Några föräldrar svarar därutöver att:

Det är viktigt att synliggöra var barnet befinner sig i jämförelse med målen. Kan göras på fler sätt dock.

Hjälper till att lägga fokus på att förbättra svagheter.

Det fokuserar ofta på en konkret sak att förbättra. Bäst när fokus ligger på prestation, ej personliga egenskaper.

Fyra av eleverna har sagt att de anser att IUP hjälper dem i deras skolgång men de vet inte varför. Andra elever skriver att:

Jag koncentrerar mig mera på det som jag inte är så bra på.

Om jag behöver öva på något, så vet jag det.

Man lär sig mer under sin skolgång.

4.6 Sammanfattning av resultat

Resultatet av enkäterna visar att både elever, föräldrar och pedagoger är relativt positivt inställda till IUP och arbetet med IUP. Men det visar också att en god kommunikation mellan de tre parterna är viktig för att arbetet ska bli så meningsfullt för eleven som möjligt. Det vi här syftar på är förberedelserna inför utvecklingssamtalet, både att eleverna ska få tänka reflexivt över sitt lärande och att öka både elevernas och föräldrarnas kunskap om kursmålen som eleverna bedöms mot. Enligt enkäterna tas IUP upp en gång per termin och den känns meningsfull eftersom den visar framsteg som eleven gjort tillsammans med sina föräldrar och sin pedagog.

5. Slutdiskussion

Syftet med diskussionen är att ”knyta ihop säcken” om IUP. Vi utgår från den information vi fått i litteraturgenomgången och det resultat som enkäterna gav oss. I denna del ställer vi oss också källkritiska till vårt arbete och resultat och reflekterar kring hur resultatet sett ut om vi haft andra utgångspunkter.

5.1 Sammanfattat resultat av analysen

Vi har valt att diskutera vårt resultat utifrån problemformuleringarna som beskrevs i syftet. Anledningen till detta är att det ska vara lätt att kunna knyta diskussionen tillbaka till vårt syfte samt att den röda tråden genom arbetet synliggörs på ett tydligt sätt. Diskussionen är uppdelad i fyra teman som tar upp det sociokulturella perspektivet, metakognition, styrdokument och hur IUP kan främja eleven.

5.1.1 Hur stämmer IUP överens med det sociokulturella förhållningssättet?

Eftersom Lpo 94 och kursplanerna genomsyras av det sociokulturella förhållningssättet (Strandberg, 2006, s.14) och eftersom en IUP ska skrivas med styrdokumentet som stöd, så borde alltså en IUP också genomsyras av det sociokulturella förhållningssättet. I Allmänna råd och kommentarer (Skolverket, 2008) står det att ”utveckling och lärande sker till stor del i samspel och kommunikation med andra” (s.5). I Lpo 94 (2006) står att ”Genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva ska varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga (s.5)”.

Hur ser då det sociokulturella perspektivet ut gentemot elevernas, föräldrarnas och pedagogernas svar i enkäterna som genomfördes? Om vi ser till den sociala interaktionen och dess meningsfullhet för elevens lärande vet vi att det sociokulturella förhållningssättet ser sociala möten som det viktigaste verktyget mot utveckling. Enligt studiens undersökning anser pedagogerna att föräldrarna är delaktiga under IUP-samtalet och att eleverna förbereds innan IUP-samtalet genom att utvärdera sig själva. Enligt pedagogenkäternas svar är också elever och föräldrar delaktiga i utformningen av elevens mål. Alltså sker här en social interaktion i form av talad och skriven kommunikation mellan pedagog, elev och föräldrar.

Om vi ser närmare på interaktionen och de uppsatta målen kan vi urskilja att kommunikationen ändå brustit någonstans eftersom många av eleverna inte anser sig ha några mål att nå upp till. Vad kan detta bero på? Både pedagoger och föräldrar påstår att deras elever/barn har mål att jobba mot, men elevernas/barnens uppfattning är inte densamma. Interaktionen har alltså någonstans brustit. En orsak till detta kan vara att eleverna inte är medvetna om kursplanernas mål. Mer om detta kommer vi ta upp längre fram i diskussionen.

En annan orsak kan vara att IUP-samtalet fokuserar på elevens brister och det eleven inte kan, socialt och kunskapsmässigt. Strandberg (2008) påpekar att när en pedagog uttrycker och visar missnöje eller skepsis till elevens kunskapsutveckling kommer denna skepsis också överföras till eleven. Elevens tro på sig själv dämpas och hon/han tappar motivationen att söka ny kunskap (s.20). Då elevens motivation försvinner är det självklart att hon/han också struntar i att komma ihåg de mål som ställs upp under IUP-samtalet. En annan orsak till att IUP:n inte ska fokusera på brister är att en IUP inte får innehålla värderingar av kränkande slag (Skolverket, Allmänna råd och kommentarer, 2008).

En tredje orsak kan vara att eleven inte vet *hur* hon/han ska nå målen och därför inte gör sig mödan att lägga målen på minnet. Det gäller att få eleven att förstå att hon/han kan använda tidigare erfarenheter för att ta nya utvecklingssteg. I de fall eleven inte kan relatera till tidigare erfarenheter måste eleven få förståelse för att hjälp kan finnas i elevens sociala miljö. Detta kopplas återigen till att eleverna har förståelse för att utveckling sker genom aktivitet och interaktion, och endast inte något som eleven behöver göra själv.

Eleven måste också få tillgång till de rätta redskapen för att kunna utvecklas och nå målen. Att utnyttja artefakterna som finns i och utanför skolans miljö gör att det är lättare att individualisera undervisningen efter elevernas behov och förutsättningar. Artefakterna bidrar till att eleverna lättare kan förstå undervisningen och i det vidare perspektivet förstå världen (Säljö, 2000, s.20). En variation av faktaböcker, skönlitteratur, tillgång till dator och olika medier, utomhuspedagogik, integration estetiska ämnen och låta eleverna utnyttja sin kreativa förmåga är redskap som kan öka förståelsen för hur eleverna kan uppnå målen.

Likaså är det viktigt att undervisningen eleverna möter stämmer överens med ämnet som behandlas. Lärandet är situerat och därför är det viktigt att eleverna ser kopplingen mellan kunskapen och det praktiska användandet (Dysthe, 2001, s.43). Om matematiklektionerna sker i en ”matematikmiljö” istället för en ”geografimiljö” ökar elevernas förståelse för *vad, hur* och *när* de ska utveckla sina matematiska kunskaper.

Att se IUP genom de sociokulturella glasögonen betyder att IUP inte får fastna vid den individuella aspekten. IUP – individuell utvecklingsplan, betyder inte att eleven ska syssla med individuellt, enskilt arbete. IUP ska tvärtom bidra till att undervisningen är en individualiserad undervisning som ingår i en social kontext (Skolverket, Allmänna råd och kommentarer, 2008, s.5). Svaren i enkäterna visar att det är lätt att fastna på det individuella planet, att man ser eleverna var för sig och inte alltid tänker på eleverna som en grupp. Naturligtvis är det viktigt att se till varje elevs unika person och förmåga, men vi vill inte haka upp oss enbart på detta utan reflektera kring vad och hur elevens unika person och förmågor kan bidra till samarbete och mot ökad kunskapsutveckling i klassen.

IUP ska visa en formativ bedömning på elevens kunskapsutveckling i förhållande till kursplanernas mål. En formativ bedömning är, i motsats till summativ bedömning, en beskrivning som stimulerar det fortsatta lärandet. Det är processen och inte enbart produkten som bedöms. En undervisning som utgår från det sociokulturella perspektivet ser holistiskt på lärandeprocessen och bedömer alltså inte endast produkten utan också vägen fram till målet. Med detta i bakhuvudet bör man således i en IUP tänka på hur eleven lär sig och sedan sätta det i relation till målen, vilken väg är den bästa för den enskilda eleven för att nå ett specifikt mål. Hur kan eleven utvecklas inom zonen för proximal utveckling? Det räcker alltså inte att endast uttrycka *träna mer på matematik* i en IUP, vilket visar sig vara fallet i enkätsvaren. Istället bör pedagogen, eleven och föräldrarna utgå från elevens starka sidor och erfarenheter. Sedan komma fram till hur vägen för eleven att kunna räkna åttans multiplikationstabell, med flyt, kommer att se ut. På så vis kommer också den metakognitiva förmågan utvecklas och stärkas. IUP kan ses som ett verktyg för att synliggöra elevens proximala utvecklingszon. Först beskrivs elevens uppnådda framgångar, sedan vilket stöd, verktyg, förutsättningar som krävs för att elevens ska ta nya steg mot den framtida kunskapsutvecklingen.

Avslutningsvis, med referering till vår studie samt enkäterna, menar vi att IUP delvis stämmer överens med det sociokulturella förhållningssättet.

5.1.2 Hur kan metakognitiva förmågor utvecklas med hjälp av IUP?

I den litteratur som vi tagit del av gällande metakognition har huvudbudskapet varit att om en individ ska kunna utveckla denna förmåga måste hon/han ges tillfälle att reflektera kring sin läroprocess. Detta går att jämföras med hur arbetet på Lärarhögskolan i Göteborg går till. Vi studenter får uppgifter där vi ska reflektera kring vår lärarroll under den verksamhetsförlagda utbildningen. Vilken undervisning passar i olika situationer, grupper och så vidare. Vilka konsekvenser fås av olika metoder?

Likaså ska pedagogen ge eleverna möjligheten och förutsättningarna till reflektion över det egna lärandet. Utvecklingssamtalet och IUP- dokumentationen är ett tillfälle av många att beakta den metakognitiva förmågan hos eleverna (Moreau & Wretman, 2006, s.25 och Strandberg, 2008 s.40).

Av resultatet i enkäterna kan utläsas att många av de tillfrågade eleverna anser sig ha fått möjlighet att reflektera och förbereda sig inför utvecklingssamtalet. Pedagogerna anser också att eleverna förbereds att tänka i metakognitiva banor innan utvecklingssamtalet. Det är under denna förberedelse som eleverna upptäcka sina starka och svaga sidor och på så vis bli mer medveten om hur de tänker om skolarbetet och det egna lärandet (Moreau & Wretman, 2006, s.24). Vi anser att detta är en bra start på arbetet med IUP, för att eleverna ska vara delaktiga under sin läroprocess i skolan måste de få uttrycka hur de känner inför skolan och dess ämnen och vilka metoder som är mest framgångsrika för dem. Nu efteråt ser vi att vi gjorde misstaget att inte ställa en liknande fråga till föräldrarna, om huruvida de fick förbereda sig inför utvecklingssamtalet.

I elevenkäterna ställdes också frågan om eleverna behöver mer arbete i skolan eller hemma för att nå målen de fått uppsatta under IUP-samtalet. Svartalernativet "vet ej" fanns också att kryssa i. Denna fråga visar vilken miljö eleverna helst befinner sig i när de jobbar med skolarbete. Det kan också handla om i vilken miljö de kan få bäst stöd för att nå de uppsatta målen. De elever som kryssat för att de behöver träna mer i skolan, alternativt hemma kan tänkas ha utvecklat en metakognitiv förmåga. Dessa elever har en idé om vilken studiemiljö som gynnar deras lärande. Vidare skulle det varit intressant att fråga dessa elever ytterligare om vad det är i dessa miljöer som gör att deras lärande gynnas. Kan det vara lugnet i hemmet, eller att hemma kan de lyssna på musik, läsa framför TV eller att mamma, pappa eller ett syskon är ett bra stöd? Är skolans sorl behagligt att arbeta i, har skolan tillgång till en variation av material som gynnar lärande, är klasskompisarna ett stöd eller är det lärarens engagemang som gör att lärandet känns meningsfullt?

Vidare i enkäten ställdes frågan om eleverna önskade mer stöd av lärare och förälder eller andra skolböcker för att nå målen. Kännedomen hos eleverna om vem som kan ge bäst stöd i skolarbetet är också ett bevis på att eleverna kan tänka metakognitivt. Men samtidigt gäller det också att fundera över de elever som anser sig själva ansvara för att deras mål uppfylls. Vi tänker här på eleven som har som mål att prata mindre och eleven som ska öka sin koncentrationsförmåga. Ger skolan dessa elever några förutsättningar för att deras mål ska uppfyllas eller lämnas de själva att handskas med sina mål? Vet eleverna då hur de ska göra? Förstår eleverna själva varför de har mål som dessa?

Att kunna tänka om sitt eget tänkande kan verka komplext och svårt. Hur blir eleverna medvetna om hur de tänker, och hur kan eleverna omvandla detta till praktiska färdigheter i läroprocessen? Det handlar alltså om studietekniker och om vilka studievanor som passar den enskilde eleven.

En början skulle kunna vara att samtala kring ett projekt eleven jobbat med, i grupp eller enskilt, att samtala om vad eleven har lärt sig, hur eleven kom fram till sitt resultat, vilka hjälp-

medel använde sig eleven av, i vilken miljö befann sig eleven, var resultatet meningsfullt för eleven och kan eleven använda den vunna kunskapen i ett annat sammanhang. Det gäller alltså att låta eleven reflektera och sätta ord på kunskapen. Att samtala om detta i en grupp kan föda nya insikter hos eleverna. Genom att höra vilka metoder klasskompisarna använt och se konsekvenserna utifrån det kan göra att nya tankar och tekniker utvecklas.

När eleverna börjar bli vana att tänka i dessa banor kan de själva utvärdera sina arbeten genom att skriva ner reflektioner. Nackdelen med detta är dock att eleverna inte får ta del av klasskamraternas reflektioner. Detta är en sak som pedagogen i klassen får fundera kring, det kanske är så att utvärderingarnas form kan varieras från gång till gång, eller från elev till elev.

Elever som kan använda sina metakognitiva förmågor kring sin skolgång och har kunskap om hur de lär sig på bästa möjliga sätt, vet vilka miljöer som påverkar dem positivt respektive negativt. De vet vilka förutsättningar som ska råda för att de ska bli framgångsrika i skolan.

En konsekvens av att eleverna utvecklar en metakognitiv förmåga är också att pedagogen lättare kan planera lektionerna efter elevens behov. Läroplanen (Lpo 94) uttrycker också att det är pedagogens uppgift att utgå från elevernas enskilda behov och förutsättningar. Vidare står det att: "Läraren ska tillsammans med eleven planera och utvärdera undervisningen och förbereda eleven för delaktighet och medansvar och för de rättigheter och skyldigheter som präglar ett demokratiskt ansvar" (Lpo 94, s.14). I och med att planeringen utgår från eleverna och att eleverna själva kan vara med och påverka sin utbildning utvecklar de också grundläggande demokratiska värderingar.

5.1.3 Hur stämmer IUP överens med styrdokumentet, enligt våra enkätsvar?

Syftet med IUP, som vi beskrivit tidigare i studien, (Skolverket, Allmänna råd och kommentarer, 2008) är att IUP ska vara framåtsyftande och ge elev och vårdnadshavare information om elevens kunskapsprogression i skolan. Den ska också synliggöra elevens eventuella behov av särskilt stöd. Elevens kunskapsprogression ska i sin tur syfta tillbaka till de uppställda målen som finns i kursplanerna samtidigt som IUP bör stimulera delaktigheten för elever och vårdnadshavare i skolarbetet. IUP ska vara ett verktyg för att eleverna ska kunna ta ansvar och påverka sina studier samt utformas till ett underlättande dokument över elevens lärande vid byte av pedagog, klass och skola.

Frågan (P8) om vad pedagogerna stödjer sig på när de skriver IUP gav en rad liknande svar som pekar på att två av de tillfrågade pedagogerna har god kunskap om att IUP bör skrivas med koppling till styrdokumentet, i detta fall kursplanerna samt läroplanen. Pedagogerna nämner också att de stödjer sig på elevernas tidigare IUP, brister som kan förekomma hos eleven samt elevens sociala utveckling. Men för att hårdra det vi sagt tidigare så nämner två av pedagogerna inte ens läroplanen eller kursplanerna som stöd vid skrivandet av IUP. En förutsättning för att IUP ska fungera som ett stödjande verktyg i elevens utveckling är att den utgår från de nationella målen som finns i kursplaner och läroplan (Skolverket, 2008). Av enkäterna kan man avläsa att pedagogerna alltså inte är helt på det klara med vad som är mest väsentligt i författandet av IUP.

Nästan samma fråga ställdes som vi kan se i resultatdelen till föräldrarna, fast där utvecklades frågan och innefattade om föräldrarna visste mot vilka kunskapsmål IUP skrivs. Sammanlagt var det elva föräldrar, knappt en tredjedel, som hade kännedom om kunskapsmålen. Vi menar inte att föräldrarna måste kunna dessa mål utantill och lägger inte heller ansvaret på dem. Vi

vill snarare se om det finns en koppling mellan pedagogernas kunskaper om IUP och föräldrarnas, vars barn undervisas av pedagogerna. Som vi kan se finns det en koppling, pedagogernas vaga beskrivningar om målen att luta sig emot vid skrivandet av IUP påverkar föräldrarnas kunskap. Endast 37 % av föräldrarna hade kännedom om målen.

Vi ifrågasätter hur föräldrarna ska ha möjlighet att stötta sina barn i rätt riktning och rätten som de enligt grundskoleförordningen har: ”Minst en gång varje termin ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare ha ett utvecklingssamtal om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas. Informationen vid utvecklingssamtalet ska grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i relation till målen i läroplanen och kursplanerna” (SFS 1994: 1194, kap.7).

Enligt Skolverkets Allmänna råd och kommentarer (2008) ska IUP vara ett stöd för elevens lärande. Den ska dessutom innehålla en planering av hur skolan ska arbeta för att eleven ska utvecklas så långt som möjligt och vad eleven och vårdnadshavaren kan göra och ansvara för. Men för att IUP ska kunna ge eleven det stödet anser vi att det krävs att eleven förstår IUP:s innebörd, vilket är något vi anser saknas i vår undersökningsgrupp. Denna grundläggande förståelse bedömer vi ligger på pedagogens ansvar, då denna måste få eleven att inse IUP:s funktion, annars tappar IUP sitt syfte. I detta fall menar vi att syftet med IUP försvunnit då eleverna själva inte vet vilka mål de har eller om de överhuvudtaget har några mål. Frågan vi då ställer oss är om pedagogerna är medvetna om att den tid de lägger på att förbereda och skriva en IUP inte fyller någon funktion för eleven, alltså den funktion den är tänkt att fylla. Vi anser att man som pedagog bör man inkludera eleverna i IUP innan den skrivs. Eleverna bör få tid både i skolan och i hemmet att förbereda sig och komma med egna funderingar kring vad de själva anser är deras svagheter och styrkor.

Våra tankar om en bristande och ofullständig IUP bekräftas ytterligare då vi tittar på följdfrågan till de föräldrar och elever som svarat att de har mål. Följdfrågan var vilka dessa mål i så fall kunde vara. Det resultat vi fick talade för att målen i stort handlade om ordningen i klassrummet, sociala samspel samt att passa tider för lektioner. Enligt föräldrarnas svar var de mål som behandlade ämneskunskaper väldigt vaga, målet kunde vara att bli bättre i samhällsorienterade ämnen. Några av dessa mål kunde också beskrivas mer precist, som att dubbelteckning var något som behövdes övas mer på. Men större delen av målen föräldrarna beskrivit handlade inte om några kunskapsmål från kursplanerna utan handlade om elevens utveckling i övrigt, till exempel: skriv/kladda inte på händerna, duscha efter gymnastiken, räck upp handen.

Likadant var det med elevernas kommentarer om sina mål, man skulle bli bättre i vissa ämnen, men vad som skulle förbättras eller övas framgick inte i elevernas svar. Med tanke på de direktiv som ges i de Allmänna råden (Skolverket, 2008) där målen i IUP ska vara en framåtsyftande plan för elevens utveckling och där samarbetet mellan elev, förälder och pedagog påpekas vara betydelsefullt för att målen ska kunna uppfyllas, ställer vi oss kritiska till om budskapet om vad som är syftet med IUP verkligen har framgått för alla pedagoger.

Det vi kommer fram till och vill lyfta fram är att vi som pedagoger måste arbeta mycket närmare de styrdokument som vi ska stödja oss på. Vi får inte tappa de riktlinjer som är så oerhört viktiga, att det är eleven vi ska ha i centrum. IUP skrivs för elevens skull och den ska då också diskuteras och förklaras på elevens nivå. Syftet med IUP enligt Lpo 94 och Skolverkets Allmänna råd och kommentarer (2008) stämmer inte helt överens med de svar som vi fått från enkätundersökningen. Vi menar att eleverna bör få möjligheten att bli mer delaktiga och

uppmuntras till att ta egna ställningstaganden precis som Lpo 94 förespråkar. För att elevernas förståelse för IUP ska kunna byggas upp och övergå till att eleverna ser sitt eget ansvar i den, krävs det att pedagogerna bedriver undervisningen i demokratiska arbetsformer. Då kan eleverna förbereda och utveckla sina förmågor att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av sin undervisning kan eleverna utvecklas att nå detta (Lpo 94, s.5). Därför vill vi lyfta fram portfolion som exempel på ett dokumentationsverktyg där eleverna får möjlighet att se sitt eget lärande och den utveckling som sker. Enligt Ellmin (2006) är ”reflektion nyckeln till att utveckla sin portfolio” (s.9) och fordrar att man tänker på vad man gör och varför, vad resultatet blir och hur det kan nyttjas för att förbättra och vidga lärandet. Om detta arbetssätt blir en naturlig del i skolans dagliga undervisning anser vi att eleverna också får lättare att ta till sig IUP och dess syfte.

Om man som pedagog arbetar utifrån Skolverkets Allmänna råd och kommentarer (2008), Lpo 94 och de nationella kursplanerna ihop med en undervisning som utgår från portfolio-metodiken menar vi att IUP kommer stämma bättre överens med dessa styrdokument än vad vår enkätundersökning resulterade i. Vi hoppas också att de skriftliga omdömena kommer att ställa större krav på pedagogerna att använda styrdokumentet för att få en framgångsrik IUP.

5.1.4 Hur kan IUP främja elevens skolgång?

Vi anser att IUP kan främja elevens skolgång om man utgår ifrån ett metakognitivt synsätt, där man reflekterar över sitt eget tänkande. Att som elev bli medveten om hur man tänker och hur man lär på allra bästa sätt menar vi utvecklar en förståelse för varför en IUP skrivs och hur IUP kan stödja eleven i dess skolgång. Eleven bör förutom sitt tänkande och sina utvärderingar fundera över vilka kompetenser och förmågor det är hon/han tränar/utvecklar för att underlätta reflektionen över sitt eget lärande (Moreau & Wretman, 2006, s.37).

Även det sociokulturella synsättet där eleven lär i social interaktion med andra, anser vi hör tätt ihop med IUP:s möjlighet att kunna främja elevens skolgång. Eftersom IUP författas under utvecklingssamtalet och tanken enligt grundskoleförordningen (SFS 1994: 1194) är att eleven, pedagogen och föräldern genom att samtala med varandra ska komma fram till relevanta mål, kopplade till Lpo 94 och kursplanerna, sker här en interaktion dem emellan som stimulerar elevens fortsatta utveckling.

Utifrån vårt resultat i temat *syfte och uppfattning* kan vi se att pedagogerna delar vår åsikt om IUP:s syfte. Men vi skulle vilja dra det ett steg längre, så att syftet med IUP även ska öka elevernas inflytande i skolan. Moreau (2006) skriver att förväntningen att eleven ska få ett ökat ansvar och inflytande genom delaktigheten i utvecklingssamtalet och skrivandet av sin IUP, förhoppningsvis ska leda till en större motivation för eleven att öka sitt lärande. För att detta ska vara möjligt menar vi att vi som pedagoger måste tro på våra elever och våga ge dem det ökade ansvar som krävs. Vi måste också ge eleverna tid till självvärdering och tid till att arbeta med förståelsen av den egna läroprocessen (Moreau & Wretman, 2006, s.36).

Genom vårt resultat inser vi också att en annan faktor som spelar roll för att IUP ska främja elevens skolgång, är hur föräldrarna uppfattar IUP. Genom de spridda tankar våra enkäter gett oss på denna fråga inser vi betydelsen av att vi själva ha syftet klart och tydligt för oss. Just för att vi ska kunna förmedla till föräldrarna hur vi ser på IUP, hur vi vill arbeta med den och hur eleven ska kunna använda den som ett verktyg i undervisningen. Detta måste vi också förklara för eleverna, då vårt resultat talar om för oss att de behöver få möjlighet att förstå vad en IUP är och varför man skriver den.

En förälders åsikt om syftet med IUP skilde sig stort från de andras. Föräldern i fråga påpekade att syftet borde vara att eleven får stöd där det behövs samt utmaningar i de ämnen som är lätta för eleven, genom IUP. En annan förälders uppfattning var att IUP var till för att dela in barnen i fack. Dessa skilda inställningar har stärkt vår hypotes om att en tydlig kommunikation är grunden för ett sociokulturellt lärande (Dysthe, 2003, s.48-50) och enormt viktig för att IUP:n ska kunna främja elevens skolgång. Alla som deltar i arbetet mot en meningsfull IUP, alltså både pedagog, elev och förälder, borde delta i kommunikationen med samma förutsättningar att påverka, förändra och utveckla.

Kontinuerlig användning är också viktig för att IUP ska gynna elevernas skolgång. IUP ska ses som en röd tråd som följer elevens läroprocess genom skolan. IUP synliggör en helhet av elevens progression mot kursplanernas mål. För att inte eleven, föräldern och pedagogen ska glömma bort målen som ställts upp i IUP faller det sig naturligt att man ibland måste gå tillbaka till IUP och påminnas. Det gäller också att eleverna får beröm och bekräftelse då målen är uppnådda, annars kan målen kännas meningslösa att nå (Strandberg, 2006, 2008).

Till det här vill vi knyta delaktigheten och förberedelsen som alla tre parter i utvecklingssamtalet bör ha möjlighet till. För att kunna vara med och författa en meningsfull IUP. Vårt resultat tyder på att nästan alla föräldrar känner sig delaktiga: enbart en har uttryckt en önskan om att få vara mer delaktig och elva anser att de bara är lite delaktiga. Frågor som blir intressanta i det här sammanhanget är om föräldrarna kan jämföra den delaktighet de har i nuläget mot delaktigheten de önskar ha. Hur skulle en ökad delaktighet påverka IUP? Ett sätt att bli mer delaktig är ju också om pedagogerna ger föräldrarna mer information om styrdokumentet som styr IUP och vilka mål eleverna bedöms enligt. Om föräldrarna skulle vara mer bekanta med dem så skulle de kunna delta i utvecklingssamtalet på en annan nivå. Målen som eleverna får skulle antagligen inte fastna i brister som eleven eventuellt har, istället skulle fokus ligga i *hur* och *vad* eleven kan göra för att nå målen. Men det blir en frågeställning vi inte driver vidare här utan den hamnar istället under våra förslag till vidare forskning.

Ett motto vi kommer att bära med oss från denna studie är det som Strandberg (2008) påpekar om att IUP bör vara en "tango på tre" och som vi vill knyta an till för att kunna skapa en gynnsam skolgång för eleverna.

5.2 Kritisk analys av vår studie

Nedan kommer vi att diskutera vår forskningsprocess. Vi kommer också att föra en kritisk diskussion om metoden där vi reflekterar över vårt resultat och hur det hade kunnat se ut om vi haft andra utgångspunkter. Studien avslutas med förslag till vidare forskning.

5.2.1 Forskningsprocessen

Forskningsprocessen som beskrivs av Stukát (2005) är uppdelad i sex faser. Den inledande fasen handlar om att komma fram till en idé att problematisera. Efter det startar litteratursökandet och genomgång av litteratur. I den tredje fasen preciseras ett syfte vilket följs av fasen att välja metod och forskningsgrupp. I den femte fasen samlas data in och bearbetas. Till sist, sjätte fasen, analyseras materialet och redovisas i en rapport (Kap 1).

Vi påstår att dessa faser inte måste följas till punkt och pricka. Eftersom vi hade förkunskaper sedan tidigare kurser inom Lärarprogrammet kunde vi precisera ett syfte i ett tidigt skede. Därefter letade vi litteratur och bestämde metod och undersökningsgrupp. Vidare bearbetade

vi data och slutligen analyserade vi materialet samtidigt som vi också fördjupade oss extra i litteraturen.

För oss har vår forskningsprocess fungerat bra men samtidigt är det intressant att reflektera över hur resultatet hade blivit om vi följt Stukáts (2005) ovan nämnda forskningsfaser. Vårt resultat hade möjligtvis för oss blivit mer uppstramat men samtidigt gett oss en bra struktur. Att vi har följt vår ”egen” gång anser vi har gjort att vi har kunnat vara mer flexibla och reflektera mer över områden vi från början inte tänkt på.

5.2.2 Metoddiskussion

Framställningen av enkäterna tog några dagar. För att kunna titta objektivt på dem behövde vi lägga ifrån oss dem ett tag för att sedan titta på dem med andra ögon. Detta gjorde att vi omformulerade många frågor och svarsalternativ innan vi fastställde de giltiga enkäterna.

Vi anser att vi har följt de forskningsetiska principerna väl då vi till exempel informerade de tillfrågade genom missiv brevet som delades ut i anslutning till enkäterna. Med hänsyn till missiv brevet anser vi att studiens tillförlitlighet stärks då vi informerade om ett övergripande syfte och inte ett preciserat. Anledningen till detta var att vi ansåg att ett preciserat syfte skulle kunna påverka dem i deras svar. I missiv brevet tillfrågade vi också föräldrarna om de godkänner att deras barn deltar i undersökningen. Vi värnar också om deltagarnas anonymitet genom att inte nämna dem vid namn, kön eller rektorsområdet där skolan ingår i. Användningen av enkätsvaren har vi endast brukat för vårt eget syfte i studien. Till sist har föräldrar, elever och pedagoger själva valt om de vill delta eller inte. Vi skickade inga påminnelsebrev eller liknande som kan ha gjort att de som avböjt att delta ändå känt sig tvingade att delta (Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning, 2002).

Vi valde enkäter som metod eftersom vi ville nå ut till en större mängd (Trost, 2007, s 23). I samband med sammanställningarna av enkäterna la vi märke till att vissa frågor har några av informanterna svarat med två alternativ under en och samma fråga. Detta ställde till en viss komplikation eftersom vi fick in fler svar på en fråga än antalet tillfrågade. Vi valde att ändå redovisa alla svar eftersom vi ansåg att vi inte kan välja något av svaren framför det andra. I annat fall hade vi varit tvungna att söka upp de tillfrågade och be dem välja ett alternativ. I framtida enkäter vet vi att det är viktigt att i instruktionerna be de tillfrågade att endast svara med ett alternativ per fråga eller i de fall fler alternativ är möjliga, be dem rangordna dem.

I de öppna frågorna samt i följdfrågorna bad vi informanterna att precisera sina uppfattningar om IUP. För att inte riskera att vi tolkar och lägger värderingar i svaren har vi valt att citera de tillfrågades svar. Då vi valde ut vilka svar vi skulle citera försökte vi visa den variation av svar vi fått in.

Enkäterna delades ut i två klasser, varav den ena klassen har 27 elever och den andra 24 elever. Eleverna bads att ta hem en enkät till sina föräldrar och enkäter delades ut till fyra pedagoger. Om alla elever hade deltagit och även deras föräldrar plus de fyra pedagogerna hade vi fått in sammanlagt 104 enkäter. I båda klasserna fick vi ett bortfall på cirka hälften. I den första klassen samlades 16 elevenkäter och 18 föräldraenkäter. I den andra klassen samlades 11 elevenkäter och 11 föräldraenkäter in. Bland pedagogenkäterna inträffade inget bortfall.

Vi har reflekterat och kommit fram till sju möjliga anledningar till det bortfall av svar vi fått i enkäterna. Den första anledningen kan härledas till eleverna och det ansvar vi lade på dem när vi bad dem ta med missiv brevet och föräldraenkäten hem och sedan tillbaka till skolan. Det kan hända att eleverna glömt bort att ge föräldrarna dessa dokument eller så har det kommit

bort under vägen. En annan möjlig anledning kan vara att föräldrarna har en negativ inställning till IUP och därför valt att inte delta. En tredje anledning kan ha att göra med bristande språkkunskaper. Bristande kunskaper om IUP kan också ligga till grund för att inte vilja delta i undersökningen. En femte orsak kan vara att föräldrarna inte hade tid att fylla i enkäten. En anledning vi reflekterat kring kan också vara att föräldrarna är rädda för att deras anonymitet skulle kunna hävas och därför valde de att inte delta. Gullveig, Alver & Øyen (1997) tar också upp att en orsak till bortfall av svar kan vara att undersökningen kräver skriftligt samtycke, vilket vi hade i form av missiv brevet (s.101).

Stukát (2005) nämner att det bortfall som vi har haft är godtagbart om det är helt slumpmässigt (s.64), vilket det faktiskt var i vår studie då vi inte kunde råda över dessa människors val. Att inte skicka ut någon påminnelseblankett kan också ha lett till ett större bortfall än om vi valt att skicka ut ytterligare en enkätblankett till de föräldrar som inte svarat. Men detta anser vi att vi kompenserat då vi valt att ta med två större klasser i undersökningen från början.

En annan viktig punkt vi vill ta upp är hur vi formulerade våra frågor i enkäterna. I efterhand kan vi se att vissa elevfrågor kan ha varit väl svåra att förstå och ta till sig för eleverna. Vi skulle istället gjort en pilotstudie och intervjuat elever, i samma åldrar som vi gav ut enkäterna till, om vad de tror att en IUP är med mera. Utifrån deras svar skulle vi sedan formulerat frågor och svar på våra egna enkäter. Detta hade kanske gjort att elevenkäterna på ett naturligt sätt hade utgått från ett elevperspektiv och innehållit formuleringar som är mer förståliga för eleverna. Vi kan då anta att vi hade fått ett annorlunda resultat på elevenkäterna.

5.3 Förslag till vidare forskning

Under arbetets gång har vi stött på många frågor som skulle kunna figurera som forskningsobjekt. En del av dem har vi nämnt redan i våra avgränsningar och andra är mer baserade på de områden som vi har forskat om i denna studie.

Många kommuner och skolor har börjat använda elektroniska IUP till exempel Unikum och School Soft. Det skulle därför vara intressant att göra en jämförande studie av den elektroniska IUP och den pappersbaserade IUP. Forskningen skulle förslagsvis kunna utgå från det syfte vi har haft i vår studie.

Det hade också varit spännande att studera och undersöka om våra slutsatser hade kunnat förbättra arbetet med IUP, om elevernas kunskaper och förståelse för IUP ökar ihop portfolio-metodiken som kräver ett reflekterande arbetssätt.

Ytterligare en tanke vi har är att se hur de skriftliga omdömena påverkar IUP och eleverna, för att eventuellt se om målen i IUP blir mer kunskapsrelaterade mål än sociala mål. Och om detta kan leda till att fler elever jämfört med idag, går ur grundskolan med godkända betyg.

Delaktigheten hos föräldrarna är också ett intressant område att titta vidare på. Bland annat för att se om det finns en skillnad i IUP och dess meningsfullhet när föräldrarna är delaktiga i hög grad kontra inte delaktiga alls. Blir föräldrarnas delaktighet högre på de skolor där man använder e-IUP? Hur arbetar pedagogerna på de skolor där man har en hög delaktighet bland föräldrarna?

Frågor som blir intressanta i det här sammanhanget är bland annat om föräldrarna kan jämföra den delaktighet de har nu mot någon tanke om vad för delaktighet de skulle kunna ha.

Lärare sätter upp mål för eleven tillsammans med eleven och föräldrarna. Dessa mål grundar sig ibland på de brister som eleven har. Målen är alltså att eleven ska förbättras. Ett forskningsprojekt skulle här kunna rikta sig mot att istället se hur läraren kan förändra sin undervisning för att elevens brister inte ska uppstå. Vad är bäst, att pedagogen förändrar sin undervisning efter eleverna eller att eleverna i en klass förändrar sina studietekniker, och behov efter pedagogen? Vilka konsekvenser ger det för lärprocessen?

5.4 Slutord

I de anvisningar vi fick för hur examensarbetet skulle skrivas stod det att resultatet gärna skulle skrivas som en spännande deckare. Vi blev inspirerade av detta och anade vissa likheter mellan en deckare och IUP. Både en deckare och en IUP illustrerar en spännande resa mot ett visst mål, och de är både beroende av vägarna som tas för att komma fram till en lösning. En väg kan leda än in på omvägar medan en annan kan visa genvägarna. Om deckarens mål är att lösa en mordgåta så är målet för en IUP att finna vägar mot elevernas kunskapsutveckling.

Studien har gett oss kunskaper att för att hitta de framgångsrika vägarna. Att som pedagog skapa tydlighet och struktur i verksamheten samt inbjuda till ett förtroligt samarbete mellan pedagoger, elever och föräldrar anser vi är grunden till lärandet.

Vi anser att elevens kunskapsutveckling är en spännande resa som både kan stöta på hinder och motstånd men också en resa som leder eleven in på framgångarnas genvägar.

6. Litteratur, källor och material

6.1 Referenslista

- Claesson, Silwa. (2002). *Spår av teorier i praktiken*. Studentlitteratur: Lund
- Colnerud, Gunnel & Granström, Kjell. (2007). *Respekt för läraryrket: om lärares yrkesetik och yrkesspråk*. HLS: Stockholm
- Ds 2001:19. (2001). *Elevens framgång – Skolans ansvar*. Stockholm: Fritzes.
- Dysthe, Olga. (Red.). (2003). *Dialog, samspel och lärande*. Studentlitteratur: Lund
- Ellmin, Roger. (2006). *Rätt DoS för lärande. Dokumentation och samtal*. Gleerups utbildning AB
- Gullveig, Alver, Bente & Øyen, Ørjar. (1997). *Etik och praktik i forskarens vardag*. Studentlitteratur: Lund
- Johansson, Bo & Svedner, Per Olov. (2001) *Examensarbetet i lärarutbildningen. Undersökningsmetoder och språklig utformning*. Kunskapsföretaget: Uppsala
- Korp, Helena. (2003). *Kunskapsbedömning- hur, vad och varför?* Hämtad: 080901, www.skolutveckling.se
- Moreau, Helena & Wretman, Steve. (2006). *Individuella utvecklingsplaner och allmänna råden*. Fortbildningsförlaget: Solna
- Nationalencyklopedin. www.ne.se Metakognition 081125
Metakognitiv 08112
- Pramling, Ingrid. (1987). *Vad är metakognition?* Göteborgs Universitet. Institutionen för pedagogik och didaktik.
- Pramling, Samuelsson, Ingrid & Asplund, Carlsson, Maj. (2005). *Det lekande lärande barnet*. Liber AB: Stockholm
- Riksdagen, Utbildningsdepartementet. (1994). *Grundskoleförordningen, SFS 1994:1 194*. Ändrad t. o. m SFS 2008:848. www.riksdagen.se 081218
- Regeringskansliet, Utbildningsdepartementet. (2008). *En individuell utvecklingsplan med skriftliga omdömen*. www.regeringen.se 081201
- SchoolSoft. www.schoolsoft.se 081201
- Skolverket. (2006). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*. Ändringar införda t.o.m. SKOLFS 2006:23. www.skolverket.se 081002

- Skolverket. (2005). *Allmänna råd och kommentarer. Den individuella utvecklingsplanen*. www.skolverket.se 081022
- Skolverket. (2008). *Allmänna råd och kommentarer. Den individuella utvecklingsplanen med skriftliga omdömen*. www.skolverket.se 081204
- Strandberg, Leif. (2006). *Vygotskij i praktiken, bland plughästar och fusklappar*. Norstedts Akademiska Förlag
- Strandberg, Leif. (2008). *Bland mentorer, IUP och utvecklingszoner*. Norstedts Akademiska förlag
- Stukát, Staffan. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Studentlitteratur: Lund
- Säljö, Roger. (2000). *Lärande i praktiken, ett sociokulturellt perspektiv*. Norstedts Akademiska Förlag: Stockholm
- Trost, Jan. (2007). *Enkätboken (Tredje upplagan)*. Studentlitteratur: Lund
- Unikum. www.unikum.se 081201
- Vetenskapliga rådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällvetenskaplig forskning*. www.vr.se 081126

6.2 Enkäter

Sammanlagt 60 enkäter har gjorts under vecka 46-47 2008. Fullständiga enkäter finns i författarnas ägo.

6.3 Bilagor

6.3.1 Bilaga 1 Elevenkät

Vad vet du om individuella utvecklingsplaner?

– Elevenkät

1. **Vad är en individuell utvecklingsplan?**

- En plan som visar hur min skolgård ser ut
- En plan som visar hur jag har det hemma
- En plan som visar vad jag är bra på och behöver träna mer på i skolan

2. **Har du en individuell utvecklingsplan?**

- Ja
- Nej
- Jag vet inte

3. **Om du har en individuell utvecklingsplan, när använder du den?**

- En gång per termin
- En gång per år
- Flera gånger per termin
- Aldrig
- Ingen åsikt

4. **Fick du tid att fundera på vad du är bra på i skolan, innan ditt utvecklingssamtal?**

- Ja
- Nej

5. **Har du några mål att nå upp till?**

- Ja

Vil-
ka _____

- Nej
- Jag vet inte

6. Med vem eller vilka har du satt upp dina mål?

- Med min lärare
- Men mina föräldrar
- Jag har gjort det själv
- Jag har gjort det tillsammans med min lärare och mina föräldrar
- Jag har inga mål

7. Vad tror du att du behöver göra för att nå de målen?

- Träna mer i skolan
- Träna mer hemma
- Jag vet inte
- Öv-
rigt _____

8. Behöver du hjälp från någon annan för att nå målen?

- Hjälp från mina föräldrar
- Hjälp från min lärare
- Andra skolböcker
- Hjälp från både förälder och lärare
- An-
nat _____

9. Tycker du det är bra att du har en individuell utvecklingsplan och varför i så fall?

- Ja

Var-
för: _____

- Nej

Var-
för: _____

10. Kan den individuella utvecklingsplanen hjälpa dig i din skolgång?

- Ja

Hur hjälper den dig under din skolgång?

- Nej
- Nej, den är onödig

11. För vems skull skriver man en individuell utvecklingsplan?

6.3.2 Bilaga 2 Föräldraenkät

Individuella utvecklingsplaner

– föräldraenkät

Kryssa för ett svarsalternativ som passar bäst in på din uppfattning. Vi är tacksamma om ni skriver ner era reflektioner och tankar under övriga kommentarer.

1. Vad är en individuell utvecklingsplan, IUP?

- En plan som visar hur ditt barns skolgård ser ut.
- En plan som visar hur ditt barn har det hemma
- En plan som visar vad ditt barn är bra på och behöver träna mer på i skolan

2. Hur har du uppfattat begreppet individuell utvecklingsplan, IUP?

- Positivt
- Negativt
- Ingen åsikt

Övriga kommentarer:

3. När kommer du i kontakt med den individuella utvecklingsplanen, IUP?

- En gång per termin
- Flera gånger på termin
- En gång om året
- Aldrig
- Ingen åsikt

Övriga kommentarer:

4. När den individuella utvecklingsplanen, IUP, skrivs under utvecklingssamtalet, känner du dig då delaktig?

- Ja, mycket
- Ja, lite

- Ja, men önskar vara mer delaktig
- Nej, men önskar vara mer delaktig
- Nej

Övriga kommentarer:

5. Har ditt barn några mål att sträva mot?

- Ja

Vil-
ka

- Nej
- Vet inte

6. Vem anser du har ansvar för att ditt barn uppnår dessa mål?

- Lärarens
- Mitt som förälder
- Mitt barns
- Läraren, föräldern och mitt barn tillsammans
- Vet inte

7. Har du kunskap/kännedom om mot vilka kunskapsmål den individuella utvecklingsplanen, IUP, skrivs (mål i kursplaner samt läroplan)?

- Ja
- Nej

Om ja, hur fick du kännedom om detta?

8. Tittar du någon gång tillbaka på ditt barns föregående individuella utvecklingsplaner, IUP?

- Ja

Var-
för?

- Nej

Var-
för? _____

9. **Är den individuella utvecklingsplanen, IUP, meningsfull för ditt barns skolgång?
Varför?**

- Ja

Var-
för? _____

- Nej

Var-
för? _____

10. **Vad anser du är syftet med den individuella utvecklingsplanen, IUP?**

11. **Har du några övriga synpunkter du vill förmedla till oss gällande individuella ut-
vecklingsplaner, IUP?**

Tack för er hjälp!

Sandra Forsberg och Eva Arvidsson

6.3.3 Bilaga 3 Pedagogenkät

Individuella utvecklingsplaner

– pedagogenkät

1. Hur har du uppfattat begreppet individuell utvecklingsplan, IUP?

- Positivt
- Negativt
- Ingen åsikt

Övriga kommentarer:

2. Vad anser du är syftet med den individuella utvecklingsplanen, IUP?

3. För vems/vilkas skull skrivs en individuell utvecklingsplan, IUP?

- Lärarens skull
- Föräldrarnas skull
- Elevens skull
- Lärarens, föräldern och elevens skull

Övriga kommentarer:

4. När skrivs en individuell utvecklingsplan?

- Innan utvecklingssamtalet
- Under utvecklingssamtalet
- Efter utvecklingssamtalet

Övriga kommentarer:

5. **Hur ofta använder du/går du tillbaka och tittar på elevernas individuella utvecklingsplaner, IUP, och använder dem som ett verktyg i verksamheten?**

- En gång per termin
- Flera gånger per termin
- En gång om året
- Aldrig

Övriga kommentarer:

6. **När du skriver en individuell utvecklingsplan, IUP, gör du det då själv eller tillsammans med någon annan?**

- Endast du
- Eleven och du
- Föräldern och du
- Eleven, föräldern och du
- Någon

an-

nan: _____

7. **Anser du att föräldrar och elev är delaktiga under utvecklingssamtalet när den individuella utvecklingsplanen, IUP, skrivs?**

- Ja, mycket
- Ja, lite
- Ja, men önskar att de är mer delaktiga
- Nej, men önskar att de är mer delaktiga
- Nej

Övriga kommentarer:

8. **Vad utgår du ifrån samt vad stödjer du dig på när du skriver en individuell utvecklingsplan, IUP?**

9. **Ställer du och eleverna upp mål att sträva mot i samband med den individuella utvecklingsplanen, IUP?**

- Ja

Ge några exempel:

- Nej

Varför inte?

- Vet inte

10. **När eleverna får mål att sträva emot, vems ansvar är det då att se till att eleverna utvecklas mot målen?**

11. **Hur följer du upp målen?**

12. **Tittar du någon gång tillbaka på elevernas föregående individuella utvecklingsplaner, IUP?**

- Ja

Varför?

- Nej

Varför?

13. Under förberedelserna inför utvecklingssamtalen och skrivandet av den individuella utvecklingsplanen, IUP, anser du då att eleverna tränas att följa upp, dokumentera och utvärdera sitt eget lärande?

- Ja

Varför?

- Nej

Varför?

14. Är den individuella utvecklingsplanen, IUP, meningsfull för elevernas skolgång?

- Ja

Varför anser du det?

- Nej

Varför anser du det?

15. Anser du att det finns några hinder eller svårigheter som behöver övervinnas för att IUP ska fungera enligt de allmänna råd och syften som skolverket ställt upp?

16. Har du några övriga synpunkter du vill förmedla till oss gällande individuella utvecklingsplaner, IUP?

Tack för er hjälp!

Sandra Forsberg och Eva Arvidsson

6.3.4 Bilaga 4 Missiv brev

Anhållan om tillstånd för att ert barn kan delta i en undersökning inom ramen för ett examensarbete vid lärarutbildningen vid Göteborgs universitet

Vi är två studenter som utbildar oss till lärare vid Göteborgs Universitet. Vi skriva nu vårt avslutande examensarbete och som ska ger oss vår lärarbehörighet. Arbetet motsvarar 10 veckors heltidsstudier och skall vara klart i 14 januari 2009. Examensarbetets syfte är att undersöka vilken syn pedagogerna, eleverna och föräldrarna har angående individuella utvecklingsplaner, IUP. Vi har valt att använda enkäter som en del av materialet till vår uppsatts.

Alla som deltar i enkäten kommer att garanteras anonymitet. De skolor/enheter/klasser som finns med i undersökningen kommer inte att nämnas vid namn eller på annat sätt kunna vara möjliga att urskilja i undersökningen. I enlighet med de etiska regler som gäller är deltagandet helt frivilligt. Ni och ert barn har rättigheten att intill den dag arbetet är publicerat, när som helst välja att avbryta deltagandet. Materialet behandlas strikt konfidentiellt och kommer inte att finnas tillgängligt för annan forskning eller bearbetning.

Vad vi behöver från er är att ni som elevens vårdnadshavare skriver under detta brev och så snart som möjligt (senast, den 17 november) skickar det med eleven tillbaka till skolan så att ansvarig lärare kan samla in svaret vid tillfälle. Samtidigt lämnar ni också in den ifyllda föräldraenkäten. Den 17 november kommer vi genomföra en elevenkät. Sätt således ett kryss i den ruta som gäller för er del:

- € Som vårdnadshavare ger jag tillstånd att mitt barn deltar i undersökningen
- € Som vårdnadshavare ger jag inte tillstånd att mitt barn deltar i undersökningen

Datum

..... /

vårdnadshavares underskrift/er elevens namn

Har ni ytterligare frågor ber vi er kontakta oss på nedanstående telefonnummer:

Med vänliga hälsningar

Sandra Forsberg (070-286 25 52) och Eva Arvidsson (070-337 36 89)

Handledare för undersökningen är Agneta Simeonsdotter, (073-782 77 27)

Kursansvarig lärare är Jan Carle, docent, Göteborgs universitet, Sociologiska institutonen (031-786 47 92)